

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

TRESTNÉ ČINY PROTI ŽIVOTU

**Autor práce: Lukáš Majer Studijní program: Bezpečnostně právní
činnost Forma studia: Kombinovaná**

Vedoucí práce: JUDr. Milan Kocík, MBA, LL.M.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 1632/5b, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Lukáš Majer

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: Příbram

Název bakalářské práce: Trestné činy proti životu

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Criminal Offences against Life

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Vedoucí bakalářské práce (jméno a příjmení, včetně titulů): JUDr. Milan Kocík, MBA, LL.M.

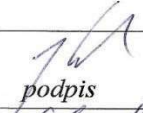
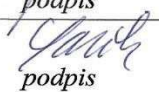
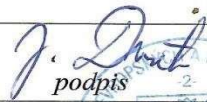
Datum zadání bakalářské práce (měsíc, rok): prosinec 2024

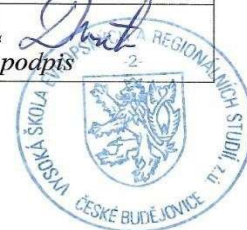
Cíl bakalářské práce:

Cílem práce je zhodnotit právní úpravu trestných činů proti životu v českém trestním právu a identifikovat nejčastější kriminologické otázky a situace trestného činu vraždy.

Student: Lukáš Majer	31. 12. 2024 datum	 podpis
Vedoucí práce: JUDr. Milan Kocík, MBA, LL.M.	25. 1. 2025 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	14. 2. 2025 datum	 podpis
Prorektor pro studium a vnitřní záležitosti: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.	14. 2. 2025 datum	 podpis
Rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	22. 2. 2025 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval(a) samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucí(ho) a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce JUDr. Milanu Kocíkovi za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

Majer, L. Trestné činy proti životu: bakalářská práce.

České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2025. 94 s.

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Milan Kocík, MBA, LL.M.

Klíčová slova: Vražda, zabití, trestný čin, trestní zákoník, skutková podstata trestného činu

Tato bakalářská práce se zabývá zhodnocením právní úpravy trestných činů proti životu, konkrétně vraždy a jejím právním rámcem v České republice a v komparaci i na Slovensku. Trestné činy proti životu zahrnují jednání vedoucí ke smrti člověka. V práci je pojednáno o obecné charakteristice, objektivní a subjektivní stránce, které jsou důležitým aspektem vraždy. Práce analyzuje různé aspekty těchto trestných činů z hlediska kriminalistiky, včetně způsobu jejich páčání, motivace pachatelů, a typických vyšetřovacích situací. Metodologicky je práce založena na studiu a sběru dat z dostupné literatury, analýze statistických dat a komparaci.

ABSTRACT

Majer, L. Criminal offences against life: bachelor thesis.

České Budějovice: University of European and Regional Studies, 2025. 94 p.

Bachelor thesis supervisor: JUDr. Milan Kocík, MBA, LL.M.

Key words: Murder, manslaughter, criminal offence, Criminal Code, material elements of criminal offence

This bachelor thesis deals with the analysis of the facts of crimes against life, namely murder and their legal framework in the Czech Republic and in comparison also in Slovakia. Crimes against life include acts leading to the death of a person. The general characteristics, objective and subjective aspects, which are important aspects of murder and manslaughter, are discussed. The thesis analyzes various aspects of these crimes from a forensic perspective, including how they are committed, the motivation of the perpetrators, and typical investigative situations. Methodologically, the thesis is based on the study and collection of data from the available literature, statistical data analysis and comparison.

Obsah

Úvod.....	9
1 Cíl a metodika bakalářské práce	10
2 Trestní právo	11
2.1 Pojem	11
2.2 Trestní právo hmotné a procesní	11
2.3 Prameny trestního práva.....	13
2.4 Funkce trestního práva	16
3 Trestné činy proti životu	21
3.1 Obecná charakteristika.....	21
3.1.1 Trestný čin podle § 13 TZ.....	21
3.2 Objekt a objektivní stránka	25
3.3 Subjekt a subjektivní stránka	26
3.4 Trestné činy §140 – 167.....	32
3.4.1 Vražda § 140 TZ.....	32
3.4.2 Zabití § 141 TZ	35
3.4.3 Vražda novorozeného dítěte matkou § 142 TZ	36
3.4.4 Usmrcení z nedbalosti § 143 TZ	37
3.4.5 Účast na sebevraždě § 144 TZ	38
4 Vražda z hlediska kriminologie a kriminalistiky	45
4.1 Způsoby páchaní vražd	47
4.1.1 Vraždy dle přípravy ke spáchání	47
4.1.2 Vraždy dle ozbrojení pachatele	48
4.1.3 Vraždy dle způsobu usmrcení	49

4.1.4 Vraždy dle způsobu utajení	50
4.2 Ohledání místa činu vraždy.....	52
4.3 Typické stopy u vražd	55
4.4 Typické vyšetřovací situace	59
4.5 Pachatel vraždy	61
4.6 Oběť vraždy	63
4.7 Motiv vraždy	67
5 Komparace trestněprávní úpravy trestných činů proti životu a zdraví se Slovenskem	
55	72
5.1 Slovenské trestní právo	72
5.2 Prameny slovenského trestního práva	73
5.3 Trestné činy proti životu	74
5.4 Trestné činy §144 – 154.....	75
5.5 Komparace právních úprav	80
6 Závěr	88
Seznam použitých zdrojů.....	89
Seznam tabulek a grafů.....	94

Úvod

Ochrana lidského života a zdraví je jedním z nejzákladnějších úkolů, který stojí před každým vyspělým a dobře fungujícím státem. Život a zdraví jsou nejcennějšími hodnotami, které je nutné ctít a chránit, a proto je státem kladen obzvláště vysoký důraz na jejich ochranu, zejména pokud jsou tyto hodnoty vážně ohroženy. V této souvislosti právní systém využívá právo trestní, což je klíčové odvětví práva, které slouží nejen k zajištění bezpečnosti, ale také k poskytnutí spravedlnosti obětem těch nejzávažnějších zločinů.

Stát je připraven ochránit svou společnost prostřednictvím trestněprávních opatření, která mají za cíl potrestat ty, kteří porušují základní normy a hodnoty, a tím ohrožují životy a zdraví ostatních. Trestní právo hraje klíčovou roli v odstraňování kriminality a vychovávání občanů k dodržování zákonů a společenských pravidel, čímž aktivně přispívá k budování zdravé a respektující společnosti, která má základy v solidaritě, bezpečnosti a spravedlnosti.

Trestné činy spáchané proti životu a zdraví lidí patří mezi ty nejzávažnější a ohrožují stabilitu společnosti jako celku. Zločiny tohoto typu zahrnují různé formy, od vražd a pokusů o vraždu, přes těžké ubližování na zdraví a znásilnění, až po různé formy týrání a zneužívání. Tyto činy nejenom porušují základní lidská práva, ale často také narušují duševní i fyzickou integritu obětí, čímž způsobují dlouhodobé trauma a utrpení.

Bakalářská práce se ve svém obsahu zabývá analýzou skutkové podstaty trestných činů, a to konkrétně vraždy a zabití. Cílem bakalářské práce je provést komparaci trestněprávní úpravy České republiky a Slovenska. Text práce je rozdělen do dvou základních částí – teoretická a praktická část. Zatímco teoretická část prezentuje odborná východiska zkoumané problematiky, praktická část má podobu komparace.

Všechny informace uvedené v bakalářské práci jsou čerpány z dostupné literatury a odborných zdrojů, jejichž seznam je uveden na konci tohoto textu.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Hlavním cílem této práce je provést komplexní zhodnocení právní úpravy trestných činů proti životu v rámci českého trestního práva, se zaměřením na trestné činy, které ohrožují a porušují právo na život jednotlivce. Práce se věnuje rozboru legislativy, konkrétně v oblasti vraždy, a zhodnocuje, jak tato právní úprava reaguje na vývoj společnosti a na aktuální potřeby ochrany životů. Součástí výzkumu je také identifikace a analýza nejčastějších kriminologických otázek a situací, které se objevují při vyšetřování a hodnocení trestného činu vraždy. Práce se zaměřuje na zkoumání typických vzorců chování pachatelů, faktory, které k těmto činům vedou, a rovněž se bude věnovat prevenci a možnostem zlepšení právní praxe při vyšetřování a trestání těchto závažných trestných činů. Vedlejším cílem práce je zhodnocení právní úpravy se Slovenskem.

Při vypracování bakalářské práce byly zvoleny metody studium odborné a naučné literatury v oblasti trestního práva, analýza statistických dat a komparativní analýza.

2 Trestní právo

2.1 Pojem

Trestní právo v českém právním řádu představuje odvětví veřejného práva, které reguluje vztahy vznikající při ochraně společnosti před pachateli a jejich protiprávním jednáním, označovaným jako trestné činy. Jeho úkolem je chránit práva a oprávněné zájmy jednotlivců, právnických osob, společnosti a ústavního pořádku České republiky před jednáním, které taxativně vymezeno jako trestný čin v trestněprávních normách.¹

Princip „ultima ratio“ v trestním právu naznačuje, že trestní sankce jsou až poslední možností, jak chránit společnost před nebezpečnými činy. To znamená, že dříve, než stát přistoupí k trestním postihům, měl by využít jiné způsoby prevence a ochrany, například civilní právní prostředky nebo administrativní postihy.

Trestní právo není jen nástrojem ochrany společnosti, ale také vyjádřením hodnot, které jsou ve společnosti považovány za základní, jako je ochrana života, majetku, svobody a osobní integrity. Proto je i součástí širšího rámce právního systému, který se snaží zajistit rovnováhu mezi ochranou jednotlivce a zachováním pořádku. Stejně jako i jiné právní odvětví tak má i trestní právo svou strukturu. Dělí se na trestní právo hmotné, neboli materiální a trestní právo procesní, neboli formální či vykonávací. Trestní právo také rozdělujeme na objektivní a subjektivní.²

2.2 Trestní právo hmotné a procesní

Lze konstatovat, že hmotné trestní právo je rozděleno na dvě hlavní části: obecnou a zvláštní. Obecná část se zabývá podmínkami, za kterých vzniká trestný čin, což zahrnuje definici základních znaků trestného činu, jeho vývojových stadií, trestní odpovědnosti, a typů trestů a ochranných opatření. Zvláštní část se zaměřuje na konkrétní skutkové podstaty trestných činů, které jsou rozděleny do různých kategorií.² Co se týče obecné

¹ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vyd. Praha: Nakladatelství LEGES, 2010. s. 6 ² Fryšták, M. (2009). Trestní právo hmotné: (Vyd. 2., zcela přeprac. a dopl., 2 sv.) Ostrava: Key Publishing. str. 8-9

² KRATOCHVÍL, Vladimír. Trestní právo hmotné: obecná část. V Praze: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-807179-082-2, s. 218-220.

části, základem hmotného trestního práva je trestní odpovědnost, která vyplývá z porušení norem trestního práva a spáchání trestného činu. Zvláštní část trestního práva se zaměřuje na konkrétní skutkové podstaty trestných činů. Pro lepší přehlednost jsou trestné činy rozděleny do několika skupin, které jsou v trestním zákoníku označeny jako hlavy. Toto rozdělení se zakládá na druhu chráněného zájmu, který trestné činy ohrožují nebo porušují. Mezi tyto skupiny patří například trestné činy proti životu a zdraví, trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, hospodářské trestné činy, trestné činy proti majetku a další.

Trestní právo hmotné chrání práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob, zájmy společnosti a ústavní zřízení České republiky před trestnými činy taxativně vymezenými v trestních normách. Určuje, za jakých podmínek určitý způsob jednání představuje trestný čin a jaké sankce za něj mohou být uloženy.

Účel trestního práva hmotného je chránit základní hodnoty společnosti, jako jsou život, zdraví, majetek, svoboda a další. Když někdo poruší zákon, trestní právo hmotné určuje, co se stane – tedy jaký trest bude dané osobě uložen. Například trestní zákoník stanovuje, že vražda je trestným činem, za který může být uložena odnětí svobody na určitou dobu nebo i doživotí.

Hlavní pramen trestního práva hmotného v České republice je zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen TZ). Tento zákon stanoví, jaké činy jsou považovány za trestné (například krádež, podvod, znásilnění) a jaké tresty za ně mohou být uloženy (například vězení, pokuta, obecně prospěšné práce).³

Trestní právo procesní se zabývá tím, že upravuje postup orgánů činných v trestním řízení, popřípadě i jiných osob zúčastněných na trestním řízení, při zjišťování trestných činů, při rozhodování o nich a při výkonu rozhodnutí a při předcházení a zamezování trestné činnosti. Tím upravuje trestní právo procesní také vzájemné procesní vztahy těchto orgánů a osob. Určuje postupy, jakým způsobem se vyšetřují trestné činy,

³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. Praha: Leges, 2016. ISBN 9788075021205.

jak probíhá obvinění, obhajoba, soudní řízení a jakým způsobem se rozhoduje o vině a trestu. Je to soubor pravidel, který zajišťuje, že všechny procesy v trestním řízení budou spravedlivé a zákonné.

Účel trestního práva procesního je zaručit, že trestní řízení probíhá v souladu s právními normami a dbají na práva obviněného i oběti. Zahrnuje pravidla pro:

- Přípravu a zahájení trestního řízení,
- Vyšetřování a sběr důkazů,
- Práva obviněného (např. právo na obhajobu),
- Průběh soudního řízení a rozhodování soudu.

V České republice je hlavním pramenem trestního práva procesního zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, který podrobně stanoví, jaký je postup při trestním řízení – od vyšetřování, přes obvinění, až po rozhodnutí soudu.⁴

2.3 Prameny trestního práva

- Ústava České republiky (zákon č. 1/1993 Sb.)

Ústava České republiky je základní právní předpis České republiky, který stanoví základní pravidla a principy fungování státu, organizaci jeho institucí a vztahy mezi nimi, a také práva a svobody občanů. Ústava je nejvyšší právní normou v České republice, což znamená, že žádný jiný právní předpis nemůže být v rozporu s jejími ustanoveními.

Ústava ČR byla přijata Českou národní radou jako ústavní zákon 16. prosince 1992 a je publikována v české sbírce zákonů pod číslem 1/1993 Sb. Nabyla účinnosti 1. ledna 1993, kdy došlo k rozdělení Československa. Obsahuje několik klíčových částí:

Preambule – úvodní část, která vyjadřuje hodnoty a principy, na nichž je stát založen, jako je svoboda, demokracie, lidská práva a právní stát.

Základní ustanovení – stanoví podstatu české státnosti, například že Česká republika je svrchovaný, demokratický a právní stát.

⁴ Císařová, D., Fenyk, J., & Gřivna, T. (2008). *Trestní právo procesní*. (Vyd. 1., 822 s.) Praha: ASPI. Str 171

Práva a svobody – zaručuje základní práva a svobody občanů, jako jsou svoboda projevu, právo na ochranu osobnosti, právo na vzdělání a další.

Organizace státní moci – popisuje strukturu státních orgánů, jako je prezident, vláda, parlament a soudy, a jejich pravomoci a vzájemné vztahy.

Změny ústavy – stanoví postup, jakým může být Ústava měněna.

- Listina základních práv a svobod (č. 2/1993 Sb.)

Součást ústavního pořádku ČR, která garantuje základní lidská práva a svobody, je základem pro aplikaci trestního práva, zejména v oblasti ochrany práv obviněných a obětí trestných činů.

- Trestní zákoník (č. 40/2009 Sb.)

Trestní zákoník je součástí právního řádu České republiky, který stanoví trestné činy a určuje tresty za jejich spáchání. Je to právní předpis, který definuje, co je považováno za trestný čin, jaké jsou tresty pro jednotlivé delikty a jaký je proces trestního řízení. Je rozdělen na obecnou a zvláštní část.

Obecná část obsahuje základní ustanovení, která platí pro všechny trestné činy a trestní řízení. Zahrnuje definici trestného činu, jeho rozdělení na zločiny a přečiny, a okolnosti, které mohou ovlivnit trest. Polehčující a přitěžující okolnosti. Dále stanoví, jaké tresty mohou být uloženy, včetně odnětí svobody, peněžitého trestu, zákazu činnosti a ochranných opatření. Upravuje také odpovědnost fyzických a právnických osob a popisuje jednotlivé formy účastenství na trestném činu. Upravuje podmínky trestní odpovědnosti, včetně věkové hranice pro trestní odpovědnost a výjimky z trestní odpovědnosti a určuje, za jakých podmínek může trestní odpovědnost zaniknout.

Zvláštní část trestního zákoníku vymezuje konkrétní trestné činy a stanoví za ně tresty. Je rozdělena do několika kapitol podle druhu trestných činů.

Trestné činy proti životu a zdraví,

Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství, trestné činy proti majetku,

trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných, trestné činy proti rodině a dětem, trestné činy proti bezpečnosti státu, trestné činy proti životnímu prostředí.

- Speciální zákony v oblasti trestního práva:

Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže – upravuje zvláštní pravidla pro nezletilé a mladistvé pachatele trestných činů.

Zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob – stanoví odpovědnost právnických osob za trestné činy.

Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody – upravuje podmínky a postupy při výkonu trestu odnětí svobody.

Zákon č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby – upravuje podmínky výkonu vazby.

Zákon č. 184/1964 Sb. – vylučuje promlčení trestního stíhání u nejzávažnějších trestných činů proti míru a válečných trestných činů.

Zákon č. 119/1990 Sb. o soudní rehabilitaci – stanoví podmínky pro rehabilitaci osob, které byly neprávem trestány.

Zákon č. 198/1993 Sb. o protiprávnosti komunistického režimu – upravuje právní následky protiprávního jednání komunistického režimu.

- Judikatura

Rozsudky a rozhodnutí soudů, zejména Ústavního soudu, Nejvyššího soudu a dalších soudních instancí, mohou poskytovat výklad a aplikaci právních předpisů a přispívají k vytváření precedenčního práva v oblasti trestního práva.

- Amnestijní rozhodnutí prezidenta republiky

Zvláštní rozhodnutí prezidenta republiky, které mu umožňuje vydat Ústava ČR (článek 62 a 63), vydávané zejména při slavnostních příležitostech. Prezident tímto rozhodnutím hromadně, pro neurčitý počet blíže neurčených osob, rozhoduje o možnostech v oblasti trestního práva.⁵

Podle čl. 10 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky: součástí právního řádu jsou také vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána. Stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon,

⁵ BEDNÁŘ, Jiří. *Základy trestního práva*. Pedagogická fakulta UJEP, 2019, s. 20-32.

použije se mezinárodní smlouva. Těmito smlouvami jsou například: Mezinárodní pakt o občanských a politických právech,

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod,

Úmluva o právech dítěte,

Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání.⁶

2.4 Funkce trestního práva

Trestní právo patří mezi odvětví veřejného práva, které definuje, jaká společensky škodlivá jednání lze považovat za trestné činy (§ 13 z. č. 40/2009 Sb., TZ), jaké jsou sankce za páchaní trestných činů a jakým způsobem jsou trestné činy ze strany státu a k tomu odpovídajících orgánů zjišťovány a jejich pachatelé potrestáni (druhy trestných činů - § 52 z. č. 40/2009 Sb., TZ).⁷ Trestní právo chrání zájmy společnosti, ústavní zřízení České republiky, práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob.

Trestní právo má několik klíčových funkcí, které jsou nezbytné pro udržení právního řádu a ochranu hodnot ve společnosti. Jednou z hlavních funkcí je represe, která spočívá v potrestání pachatelů trestných činů jako odpověď na jejich protiprávní jednání. Cílem této funkce je nejen odplata, ale i výchovný účel, tedy ukázat, že porušování zákona má své důsledky, a tím odradit ostatní od páchaní podobných činů. K tomu úzce souvisí i prevence, která má za cíl zabránit páchaní trestných činů. V rámci prevence se rozlišuje specifická prevence, zaměřená na konkrétního pachatele, a generální prevence, která odrazuje širší veřejnost od trestného chování. Existují různá preventivní opatření jak ze strany státu, tak i ze strany různých organizací.⁸

⁶ Ústava ČR: *Listina základních práv a svobod* ; Parlament, volby, Ústavní soud, Ombudsman, ministerstva ; Antidiskriminační zákon, Zákon o Sbírce zákonů ; Volba prezidenta : aktuální texty všech zákonů k 1.3.2018 : redakční uzávěrka 1.3.2018. ÚZ : úplné znění ;. Ostrava : Sagit, 2018. ISBN 978-80-7488-2890, s. 5-16.

⁷ ŠÁMAL, Pavel; NOVOTNÝ, Oto; GRIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří; VANDUCHOVÁ, Marie et al. Trestní právo hmotné. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 10-12.

⁸ ŠÁMAL, Pavel; NOVOTNÝ, Oto; GRIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří; VANDUCHOVÁ, Marie et al. Trestní právo hmotné. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 11-12.

Další důležitou funkcí trestního práva je ochrana práv a právního řádu, která spočívá v ochraně základních hodnot a norem společnosti, jako je ochrana života, zdraví, majetku a svobody jednotlivců, ale i ochrana veřejného pořádku a státní bezpečnosti. S tím souvisí také funkce resocializace pachatelů (náprava), jejímž cílem je nejen trestat, ale i obnovit sociální integraci pachatelů, aby se po vykonání trestu znovu stali odpovědnými členy společnosti a zabránilo se recidivě.

Trestní právo plní také funkci kompenzace a ochrany obětí, protože poskytuje právní rámec pro oběti trestných činů, které mohou usilovat o náhradu škody nebo jinou ochranu práv. Tento aspekt zajišťuje spravedlnost nejen pro společnost, ale i pro jednotlivce, kteří byli trestným činem poškozeni. V neposlední řadě má trestní právo i výchovnou funkci, kdy skrze sankce a tresty působí na veřejnost, posiluje právní vědomí občanů a zajišťuje respektování společenských norem.⁹

Trestní právo také chrání státní suverenitu a bezpečnost, například prostřednictvím trestů za činy, které ohrožují stát, jako jsou vlastizrada nebo špionáž. Tato funkce má za úkol zajišťovat stabilitu a bezpečnost státu na národní i mezinárodní úrovni. Konečně, trestní právo poskytuje právní jistotu, stanovuje jasná pravidla pro to, co je považováno za trestný čin, jaké jsou jeho důsledky a jakým způsobem bude trest vyneset. Tato jistota pomáhá občanům orientovat se v právním systému a zajišťuje předvídatelnost právního jednání.¹⁰

Kapitola 2

Druhá kapitola této práce se podrobně zabývá trestním právem jakožto významným a nezbytným nástrojem právního systému každého demokratického státu. V českém právním řádu představuje trestní právo samostatné a velmi specifické odvětví veřejného práva, jehož hlavním cílem je ochrana společnosti, jednotlivců i právnických osob před nežádoucím, nebezpečným a společensky škodlivým jednáním. Jedná se o odvětví, které zasahuje do života společnosti velmi citlivým způsobem – rozhoduje o vině

⁹ ŠÁMAL, Pavel; NOVOTNÝ, Oto; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří; VANDUCHOVÁ, Marie et al. Trestní právo hmotné. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 11-14.

¹⁰ ŠÁMAL, Pavel; NOVOTNÝ, Oto; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří; VANDUCHOVÁ, Marie et al. Trestní právo hmotné. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 14.

a trestu, omezuje svobodu, někdy i na dlouhou dobu, a je tedy klíčové, aby bylo postaveno na pevných, spravedlivých a předvídatelných základech.

Hned v úvodu kapitoly je vysvětlen samotný pojem trestního práva, a to nejen z hlediska jeho obsahu, ale i jeho společenské role. Trestní právo nestojí izolovaně – je úzce provázáno s hodnotami, na nichž stojí demokratická společnost. Chrání základní práva, jako je právo na život, osobní svobodu, tělesnou integritu, majetek nebo důstojnost. Zároveň ale dbá na to, aby bylo užíváno pouze tam, kde je to skutečně nezbytné. Tento postoj je vyjádřen prostřednictvím principu ultima ratio, tedy zásady, že trestní právo má být prostředkem až poslední instance, využívaným jen tehdy, pokud selžou jiné prostředky právní ochrany.

Kapitola dále systematicky rozlišuje trestní právo hmotné a trestní právo procesní. Toto dělení je klíčové pro pochopení celkové struktury trestního práva. Zatímco trestní právo hmotné se zaměřuje na vymezení trestných činů a sankcí, které mohou být za jejich spáchání uloženy, trestní právo procesní stanoví, jakým způsobem je možné pachateli protiprávního činu prokázat vinu a jak bude veden celý proces od vyšetřování až po výkon trestu. Obě tyto složky jsou neoddělitelné a dohromady tvoří funkční a ucelený systém.

Součástí výkladu je i přehled pramenů trestního práva, které jsou základním zdrojem informací pro tvorbu i aplikaci právních norem. Mezi tyto prameny patří především trestní zákoník (zákon č. 40/2009 Sb.), který je základním kodexem hmotného trestního práva. Vedle něj hraje důležitou roli trestní řád (zákon č. 141/1961 Sb.), ale také Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod, specifické zákony zaměřené na určité oblasti trestního práva, a v neposlední řadě také mezinárodní smlouvy, které jsou nadřazeny vnitrostátnímu právu, pokud Česká republika souhlasila s jejich ratifikací. To vše ukazuje na komplexnost a víceúrovňovost trestního práva, které musí reagovat jak na vnitrostátní potřeby, tak i na mezinárodní závazky a vývoj.

Velmi důležitou částí této kapitoly je i podrobný rozbor funkcí trestního práva, které jsou mnohostranné a vzájemně se doplňují. Kromě represivní funkce, která spočívá v samotném potrestání pachatele, hraje trestní právo zásadní roli i v prevenci kriminality, a to jak ve formě specifické prevence zaměřené na konkrétní pachatele, tak ve formě generální prevence, která má odradit širokou veřejnost od páčání trestných činů. Dále je

zmiňována ochranná funkce, která chrání jednotlivce i společnost před dalšími protiprávními činy, a také resocializační funkce, jejímž cílem je snaha o opětovné začlenění pachatele do společnosti po vykonání trestu.

Zapomenout nesmíme ani na kompenzační funkci, která se zaměřuje na náhradu újmy způsobené obětí trestného činu, a výchovnou funkci, jež skrze jasné nastavené normy a tresty pomáhá upevňovat právní vědomí ve společnosti. V souhrnu pak trestní právo plní důležitou garanční roli, zajišťuje právní jistotu, transparentnost a předvídatelnost v oblasti, která se bezprostředně dotýká základních práv a svobod každého občana.

Kapitola tedy poskytuje čtenáři solidní a ucelený teoretický základ pro pochopení toho, co trestní právo je, jak funguje, na čem stojí a jakou roli hraje v ochraně právního státu. Tyto poznatky zároveň tvoří základní východisko pro další části práce, které se již zaměřují na konkrétnější témata související s jednotlivými typy trestných činů či historickým vývojem trestního práva na našem území.

Z výše uvedeného shrnutí vyplývá, že trestní právo je velmi komplexní a důležité právní odvětví, které má zásadní dopad na fungování společnosti jako celku. Nejde pouze o soubor právních předpisů, které upravují, jakým způsobem bude pachatel trestného činu potrestán. Trestní právo je zároveň odrazem společenských hodnot, norem a očekávání. Určuje, co je ve společnosti považováno za natolik nebezpečné či nežádoucí chování, že je třeba jej sankcionovat nejprísnějším nástrojem, který stát má – trestní odpovědností.

Studium tohoto právního odvětví je proto nesmírně důležité nejen pro odborníky, kteří se právem zabývají profesionálně, ale i pro širokou veřejnost. Každý občan by měl alespoň v základních rysech rozumět tomu, jak trestní právo funguje, co všechno zahrnuje a jaká práva i povinnosti z něj pro jednotlivce vyplývají. Právní vědomí obyvatelstva je základem právního státu – bez něj totiž nelze očekávat, že lidé budou dodržovat zákony, věřit v jejich spravedlnost nebo aktivně hájit svá práva, pokud dojde k jejich porušení.

Důležitost informovanosti veřejnosti se ještě více prohlubuje v kontextu aktuálních výzev, kterým moderní společnost čelí – ať už jde o kyberkriminalitu, domácí násilí, obchodování s lidmi, nebo organizovaný zločin. Často se jedná o velmi citlivé oblasti, kde může nevědomost nebo pasivita veřejnosti vést k opakovanému porušování

práv obětí, k přehlížení trestných činů, nebo dokonce k tomu, že se pachatelé vyhnou odpovědnosti.

Znalost trestního práva také posiluje důvěru občanů ve spravedlnost a právní stát. Pokud lidé chápou, jakým způsobem stát řeší trestné činy, jak funguje vyšetřování, soudní řízení a jaké tresty hrozí za různé typy deliktů, přispívá to k pocitu bezpečí a spravedlnosti. Naopak nejasnosti nebo nedůvěra v právní systém často vedou k frustraci, pocitu bezmoci nebo rezignaci na právní prostředky ochrany.

Kromě toho má studium trestního práva také význam z hlediska prevence kriminality. Informovaný občan je mnohem méně náchylný k tomu, aby se nechtěně dopustil trestného činu – například z neznalosti nebo podcenění závažnosti svého jednání. Právní osvěta tak má nejen represivní, ale i preventivní a výchovný rozměr, který napomáhá celkové kultivaci společnosti a zajištění důstojného soužití.

V neposlední řadě je třeba zmínit i morální a etickou rovinu. Trestní právo není jen o pravidlech a paragrafovém znění zákona. V pozadí každého ustanovení stojí určité hodnoty – jako je úcta k životu, důstojnosti, svobodě a spravedlnosti. Studium trestního práva tak zároveň podporuje i hlubší zamyšlení nad tím, co je správné, jak by měla společnost reagovat na porušení jejích základních norem a jak vyvážit ochranu jednotlivce s ochranou veřejného zájmu.

Z těchto důvodů je nesmírně důležité, aby se trestnímu právu věnovala pozornost nejen na odborné úrovni, ale i v rámci širší společenské debaty. Každý občan, bez ohledu na to, zda je právník, student, zaměstnanec nebo podnikatel, je součástí společnosti, která nese odpovědnost za to, jakým způsobem bude spravedlnost prosazována. A čím více lidé porozumí podstatě a účelu trestního práva, tím lépe budou schopni přispívat k jeho spravedlivému a efektivnímu uplatňování.¹¹

¹¹ Vlastní zpracování

3 Trestné činy proti životu

3.1 Obecná charakteristika

Existují dvě hlavní koncepce trestného činu: materiální (materiálně-formální, formálně-materiální) a formální. Podle formálního pojetí je trestným činem každé jednání, které odpovídá znakům uvedeným v zákoně. V tomto pojetí je kladeno důraz na to, aby byly znaky trestného činu v právních předpisech definovány co nejpřesněji, čímž se minimalizuje možnost, že by jednání, které splňuje formální znaky, nebylo pro společnost skutečně nebezpečné. Hlavní výhodou formálního pojetí je vyšší právní jistota ohledně podmínek trestní odpovědnosti, nicméně může vést k přílišné přísnosti zákona. Trestní právo České republiky, po rekodifikaci a přijetí trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., se dnes řídí formálním pojetím trestného činu, přičemž předchozí právní úpravy vycházely z materiálně-formálního pojetí. Současná právní úprava tedy kombinuje formální pojetí s materiálním korektivem, který umožňuje uplatnění trestní odpovědnosti a právních důsledků pouze v případech, které jsou skutečně škodlivé pro společnost a nelze je řešit jinými právními předpisy. Materiální korektiv tak zajišťuje, že za trestné činy nejsou považovány drobné přestupky ani jednání, která nemají negativní dopad na společnost.¹²

Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon č. 40/2009 Sb. označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.¹⁴

3.1.1 Trestný čin podle § 13 TZ

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

„§ 13 Trestný čin

¹² CHMELÍK, Jan; NOVOTNÝ, František a STOČESOVÁ, Simona. Trestní právo hmotné: obecná část. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-583-8, s. 47-48. ¹⁴ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: Sbírka zákonů ČR. 2009.

(1) *Jen trestní zákon vymezuje trestné činy a stanoví trestní sankce, které lze za jejich spáchání uložit.*

(2) *Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.*¹³

Aby byla naplněna trestní odpovědnost, musí být splněny čtyři znaky trestného činu: objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka.¹⁴ Pokud z konkrétního ustanovení trestního zákona nevyplývá něco jiného, zahrnuje to také přípravu na trestný čin, pokus o trestný čin, organizátorství, navádění a pomoc při trestném činu. Pachateli lze uložit vždy pouze takový druh trestu, který dovoluje uložit zákon účinný v době, kdy se o trestném činu rozhoduje. O ochranném opatření se rozhodne vždy podle zákona účinného v době, kdy se o ochranném opatření rozhoduje. Jedna z definic hovoří o trestném činu jako o spáchaném zavinění jednáním subjektu, kterým tím naplnil veškeré znaky skutkové podstaty trestného činu uvedené ve zvláštní části zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Jde o definici, která vznikla na základě dlouhodobého hledání co nejvíce výstižného pojetí trestného činu.¹⁷ Trestné činy se člení na zločiny a přečiny (§ 14 z. č. 40/2009 Sb., TZ). Všechny trestné činy, které jsou způsobeny nedbalostí nebo úmyslně, jsou považovány za přečiny v § 14.¹⁵ Pokud je za trestný čin stanoven trest odnětí

¹³ Trestní předpisy: trestní zákoník - trestní řád - ochrana svědka - výkon trestu odnětí svobody - zabezpečovací detence - výkon vazby - Probační a mediační služba - Rejstřík trestů - soudnictví ve věcech mládeže - zajištění majetku - oběti trestných činů - amnestie - zákon o trestní odpovědnosti právnických osob : změny TŘ, TZ a dalších zákonů : redakční uzávěrka 15.4.2024. Úplné znění. Ostrava: Sagit, [2024]. ISBN 978-80-7488-634-8, s. 17.

¹⁴ KRATOCHVÍL, Vladimír. Trestní právo hmotné: obecná část. V Praze: C. H. Beck, 2012. ISBN 97880-7179-082-2, s. 218-220. ¹⁷ CHMELÍK, Jan; NOVOTNÝ, František a STOČESOVÁ, Simona. Trestní právo hmotné: obecná část. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-583-8, s. 50-51.

¹⁵ Trestní předpisy: trestní zákoník - trestní řád - ochrana svědka - výkon trestu odnětí svobody - zabezpečovací detence - výkon vazby - Probační a mediační služba - Rejstřík trestů - soudnictví ve věcech mládeže - zajištění majetku - oběti trestných činů - amnestie - zákon o trestní odpovědnosti právnických osob : změny TŘ, TZ a dalších zákonů : redakční uzávěrka 15.4.2024. Úplné znění. Ostrava: Sagit, [2024]. ISBN 978-80-7488-634-8, s. 17.

svobody do pěti let, nazývá se jako přečin. Zločiny jsou všechny ostatní trestné činy, které nepatří mezi přečiny podle trestního zákona. Zvláště závažné zločiny jsou ty, na něž je stanovena nejméně desetiletá horní hranice trestní sazby odnětí svobody.¹⁶

Pachatelem trestného činu je fyzická osoba, která splňuje podmínky trestní odpovědnosti, tedy věk a přičetnost, a svým jednáním naplnila všechny znaky trestného činu (§ 22 z. č. 40/2009 Sb., TZ). U pachatele je nutné rozlišovat obecné znaky, jako jsou přičetnost a věk (u mladistvých také rozumová a mravní vyspělost), a znaky skutkové podstaty charakterizující pachatele určitého trestného činu. Přičetnost (§ 26 z. č. 40/2009 Sb., TZ) je duševní schopnost osoby být pachatelem trestného činu a zahrnuje dvě složky: schopnost rozpoznat protiprávnost svého činu a schopnost ovládat své jednání. Pachatel je nepřičetný, pokud v době činu trpí duševní poruchou, která způsobuje ztrátu schopnosti rozpoznat protiprávnost činu nebo své jednání ovládat. Duševní poruchou se rozumí nejen duševní nemoc, ale také hluboká porucha vědomí, mentální retardace, těžká asociální porucha osobnosti nebo jiné těžké duševní nebo sexuální odchylky. Tyto poruchy mohou být vrozené, jako například mentální retardace, nebo získané, jako Alzheimerova choroba, a mohou být trvalé, dlouhodobé nebo přechodné. Nepřičetnost vede k beztrestnosti pachatele, ale může být důvodem pro uložení ochranného léčení.

*Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu měl podstatně sníženou schopnost rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, je zmenšeně přičetný.*¹⁷¹⁸(§ 27 z. č. 40/2009 Sb., TZ). Zmenšená přičetnost nevede k beztrestnosti, ale může odůvodnit zvláštní postup proti pachateli, například nižší trest nebo ochranné léčení. Snížení nebo ztráta ovládací či rozpoznávací schopnosti v důsledku užití návykové látky nezpůsobuje beztrestnost pachatele. Nepřičetností v trestněprávním smyslu není stav způsobený požitím alkoholu nebo jiných návykových látek. Pokud pachatel spáchá trestný čin v

¹⁶ ANTL, Miroslav. Trestní právo hmotné. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2021, s. 9.

¹⁷ Trestní předpisy: trestní zákoník - trestní řád - ochrana svědka - výkon trestu odnětí svobody - zabezpečovací detence - výkon vazby - Probační a mediační služba - Rejstřík trestů - soudnictví ve věcech mládeže - zajištění majetku - oběti trestných činů - amnestie - zákon o trestní odpovědnosti právnických osob : změny TŘ, TZ a dalších zákonů : redakční uzávěrka 15.4.2024. Úplné znění. Ostrava: Sagit, [2024]. ISBN 978-80-7488-634-8, s. 17.

¹⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír. Trestní právo hmotné: obecná část. V Praze: C. H. Beck, 2012. ISBN 97880-7179-082-2, s. 19.

tomto stavu, rozlišujeme tři situace: pokud se pachatel úmyslně uvedl do stavu nepřičetnosti s cílem spáchat trestný čin, je trestně odpovědný za úmyslný trestný čin; pokud se pachatel opil a způsobil nedbalostní trestný čin, je trestně odpovědný za nedbalostní trestný čin, přičemž jeho nedbalost spočívá v tom, že se uvedl do stavu nepřičetnosti; pokud se pachatel opil, byť i z nedbalosti, a spáchal trestný čin, je trestně odpovědný za trestný čin opilství.¹⁹

Věk je další klíčový faktor pro trestní odpovědnost. *Kdo v době spáchání činu nedovršil patnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný.*²⁰²¹(§ 25 z. č. 40/2009 Sb., TZ). Nejvýznamnější věkové hranice jsou 15 a 18 let. Je nutné rozlišovat osoby nezletilé (do 15 let), mladistvé (od 15 do 18 let) a dospělé (nad 18 let). Zákon také stanovuje hranice 12 let pro uložení ochranné výchovy, 19 let jako maximální hranici pro ochrannou výchovu, 20 let jako možnost výkonu trestu ve věznici pro mladistvé a přibližně 21 let jako polehčující okolnost, pokud je věk blízký věku mladistvých. Kromě věku a přičetnosti závisí trestní odpovědnost mladistvých také na jejich rozumové a mravní vyspělosti. Toto posouzení určuje, zda mladistvý dosáhl takového stupně rozvoje, aby mohl rozpoznat protiprávnost svého jednání a toto jednání ovládat. Nedostatečná rozumová a mravní vyspělost mladistvého není projevem chorobného stavu, jako je například mentální retardace, ale je důsledkem neukončeného procesu dospívání. Rozumová vyspělost zahrnuje postupné nabývání schopností pojmového myšlení, přičemž úroveň tohoto vývoje je určována dosaženou úrovní myšlení. Mravní vyspělost se projevuje v osvojení norem chování a jejich přeměně na osobní a morální kvality během individuálního rozvoje osobnosti.²²

¹⁹ BEDNÁŘ, Jiří. Základy trestního práva. Pedagogická fakulta UJEP, 2019, s. 9-10.

²⁰ Trestní předpisy: trestní zákoník - trestní řád - ochrana svědka - výkon trestu odnětí svobody - zabezpečovací detence - výkon vazby - Probační a mediační služba - Rejstřík trestů - soudnictví ve věcech mládeže - zajištění majetku - oběti trestných činů - amnestie - zákon o trestní odpovědnosti právnických osob : změny TR, TZ a dalších zákonů : redakční uzávěrka 15.4.2024. Úplné znění. Ostrava: Sagit, [2024]. ISBN 978-80-7488-634-8, s. 17.

²¹ KRATOCHVÍL, Vladimír. Trestní právo hmotné: obecná část. V Praze: C. H. Beck, 2012. ISBN 97880-7179-082-2, s. 19.

²² BEDNÁŘ, Jiří. Základy trestního práva. Pedagogická fakulta UJEP, 2019, s. 9-10.

3.2 Objekt a objektivní stránka

Objekt je právo nebo společenský zájem chráněný trestním právem, jehož porušení nebo ohrožení může vést k uvalení trestních sankcí. Příklady objektů zahrnují lidský život, zdraví či vlastnická práva.²³ Trestní právo chrání různé hodnoty a zájmy, přičemž v případě vraždy je hlavním objektem lidský život. Podle zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, je lidský život chráněn od okamžiku porodu, kdy dítě opustí tělo matky. Podle § 142 tohoto zákona je vraždou i situace, kdy k usmrcení dojde během porodu nebo krátce po něm. Za konec lidského života se považuje cerebrální smrt. Vražda zahrnuje i usmrcení z útrpnosti. Objektem útoku, který může být specifikován, je konkrétní hmotný subjekt, na který je zaměřen pachatel. V případě vraždy jde o živou osobu, která není pachatelem, protože sebevražda není trestná. U vraždy novorozence matkou je objektem útoku novorozené dítě.²⁵

Objektivní stránka trestného činu popisuje jednání z vnějšího pohledu a zahrnuje jednání, následek a jejich příčinnou souvislost. Jednání je vnějším projevem vůle pachatele a může mít dvě základní formy – komisivní, tedy aktivní činnost (např. vražda), a omisivní, tedy nečinnost (např. neposkytnutí první pomoci). Následek představuje změnu objektu trestného činu způsobenou jednáním pachatele (např. způsobená škoda nebo ublížení na zdraví). Mezi jednáním a následkem musí existovat příčinná souvislost, což znamená, že škoda vznikla v důsledku jednání popsaného v zákonu č. 40/2009 Sb., TZ.²⁴ Objektivní stránka trestního činu popisuje událost z vnějšího hlediska, zahrnuje jednání, jeho následek a souvislost mezi nimi. V případě fakultativních charakteristik jsou pak zohledněny místo, čas a způsob jednání. V případě vraždy objektivní stránka záleží v usmrcení, přičemž prostředky nerozhodují. Usmrtit člověka je možné např. zastřelením či mučením, které trvá delší dobu, ale i nepodáním stravy apod. Vraždu či zabití je možné

²³ FRYŠTÁK, Marek. Trestní právo hmotné. Ostrava: Key Publishing, 2015. ISBN 978-80-7418-221-1, s. 38-39.

²⁴ FRYŠTÁK, Marek. Trestní právo hmotné. Ostrava: Key Publishing, 2015. ISBN 978-80-7418-221-1, s. 38-39.

spáchat však také opomenutím – jde pouze o opomenutí takového konání, ke kterému má pachatel zvláštní povinnost (§ 112 z. č. 40/2009 Sb., TZ).²⁵

3.3 Subjekt a subjektivní stránka

Subjekt trestného činu je osoba, která spáchala daný trestný čin. Aby tento znak byl splněn, musí pachatel splňovat podmínky trestní odpovědnosti, což zahrnuje věk nad 15 let (mezi 15 a 18 lety je pachatel považován za mladistvého s omezenou trestní odpovědností) a přičetnost, tedy schopnost vnímat následky svého jednání. Důležité je rozlišit mezi nepřičetností nezaviněnou (například v důsledku duševní poruchy), která vede k neodpovědnosti, a nepřičetností zaviněnou (například vlivem omamných látek), která nezbavuje pachatele odpovědnosti, ale může ji ovlivnit. Pachatelem vraždy nebo zabití může být jakákoliv fyzická osoba. Podle § 142 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. však pachatelem vraždy novorozence může být pouze matka novorozeného dítěte, což činí tuto skutkovou podstatu specifickou. Ostatní osoby, které se na trestném činu podílejí, jsou trestány podle § 140 nebo § 141. Je také třeba zmínit, že matka může být podle privilegované skutkové podstaty § 142 trestně odpovědná i v případě, kdy se nedopustí trestného činu jako přímý pachatel, ale jako spolupachatel, návodce nebo pomocník. U vraždy, ale nikoliv u vraždy novorozence, může být pachatelem i právnická osoba.

Subjektivní stránka se zabývá vnitřním vztahem pachatele ke spáchání trestného činu. Klíčovým znakem je zde zavinění, což je vnitřní postoj pachatele k jednání a jeho následku. Úmysl přímý nastává, když pachatel chce způsobit konkrétní následek svým jednáním (např. vrah chce zabít oběť). Úmysl nepřímý je, když pachatel ví, že může způsobit následek, ale není to jeho hlavním cílem (např. kaskadér, který hází nože a omylem zasáhne a zabije osobu). Vědomá nedbalost je situace, kdy pachatel ví, že může způsobit následek, ale spoléhá na to, že se tak nestane. Nevědomá nedbalost nastává, když pachatel neví, že může způsobit následek, ale vzhledem ke svému vzdělání, věku či společenskému postavení by to vědět měl. Obecně platí, že pro naplnění skutkové

²⁵ ŠÁMAL, Pavel; NOVOTNÝ, Oto; GRIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří; VANDUCHOVÁ, Marie et al. Trestní právo hmotné. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 554-555.

podstaty je nutný úmysl, pokud zákon nestanoví, že stačí i nedbalost.²⁶ Podle § 140 až 142 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, je pro subjektivní stránku trestného činu vraždy nutný úmysl směřující k usmrcení člověka. Není přitom požadován pouze přímý úmysl, ale postačí i úmysl eventuální. V případě vraždy je trest přísnější pro pachatele, který usmrtil člověka s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, což je trestáno odnětím svobody na dvanáct až dvacet let. V praxi se tomu říká kvalifikační znak, známý jako premeditace nebo reflexe. Tyto okolnosti ukazují na kvalitu rozhodování pachatele, tedy zda šlo o racionální, chladnokrevné rozhodnutí, nebo o spontánní emocionální reakci. Pokud pachatel jednal po předchozím uvážení, postupoval podle předem připraveného plánu. Při vraždě s rozmyslem stačí, pokud pachatel zvážil zásadní okolnosti svého zamýšleného jednání, přičemž se zaměřil jak na úmyslné usmrcení oběti, tak na výběr vhodných prostředků a zvážení důsledků svého činu. I když u vraždy s rozmyslem není vždy přítomna dlouhá fáze plánování, pachatel stále měl možnost racionálně zhodnotit situaci, což naznačuje uvážlivý přístup k činu.³⁰

Je nutné se zmínit také o silném rozrušení, které odůvodňuje mírnější postih v případě zabití (§ 141 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku). Zakotvením tohoto trestného činu zákonodárce sledoval cíl v podobě postihu pachatele nižším trestem pro společensky méně škodlivé případy. V judikatuře soudů je silné rozrušení definováno jako duševní stav, při němž pachatel projevuje značné emoční vzrušení nebo neklid, který ovlivňuje jeho jednání během činu, a to bez ohledu na příčinu, zda je to nervová labilita, duševní porucha, nebo pouze strach, úlek, zmatek či jiné omluvitelné hnutí mysli. Silné rozrušení může vzniknout náhle i postupně. Příčetnost pachatele nemusí být ovlivněna, ale jeho schopnost racionálně reagovat může být zúžená následkem silného rozrušení. Důvody silného rozrušení mohou zahrnovat úlek, zmatek, strach, smutek, soucit nebo žal, ale ne vztek z oprávněného jednání jiné osoby. Např. vztek vůči osobě vymáhající dluh legálním způsobem není považován za důvod silného rozrušení. Silné rozrušení je stav, který omezuje schopnost jednat racionálně zhodnotit situaci a adekvátně na ni

²⁶ CHMELÍK, Jan; NOVOTNÝ, František a STOČESOVÁ, Simona. Trestní právo hmotné: obecná část. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-583-8, s. 113-114.

reagovat, aniž by přitom nutně ovlivňovalo přičetnost pachatele.²⁷ Aby bylo silné rozrušení pachatele v době trestného činu důvodem pro mírnější trest, musí být charakter tzv. omluvitelného hnutí mysli, což je afektivní reakce pachatele na extrémně stresující životní situace, která je nepřiměřená, ale lidsky pochopitelná. Tato emocionální reakce je vyvolána mimořádnými vnějšími okolnostmi, nikoliv osobnostními rysy pachatele, jako je jeho zvýšená popudlivost a agresivita. Nejde pouze o silnější emoce, avšak o emotivní prožitky, které se postupně vystupňují a neovlivňují sice přičetnost pachatele, avšak mají za následek zúžení vědomí pachatele a oslabení jeho zábran. Jde o reakci, ke které došlo ze strachu, zmatku či úleku. Kromě omluvitelných a emocionálních reakcí zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, hovoří také o specifické pohnutce pachatele zabití, což je provokace. V praxi to znamená, že pachatel se trestného činu dopustil na základě předchozího jednání pachatele, které je zavrženíhodné.²⁸

Kapitola 3. – 3.3

Tento text se zabývá právními aspekty trestných činů proti životu podle českého trestního práva, konkrétně v rámci Trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. Rozebírá základní principy trestního práva, specifické právní definice a podmínky pro trestní odpovědnost, a to jak z hlediska objektivní a subjektivní stránky trestného činu, tak i z pohledu trestní odpovědnosti jednotlivých subjektů.

První část textu se věnuje obecným charakteristikám trestného činu a dvěma hlavním koncepcím trestného činu: materiální a formální. Podle materiálního pojetí je trestným činem každý protiprávní čin, který má negativní dopad na společnost, zatímco formální pojetí klade důraz na to, zda jednání pachatele splňuje formální znaky, které jsou uvedeny v zákoně. V českém právním systému je upřednostňováno formální pojetí trestného činu, což znamená, že trestný čin je definován pouze na základě toho, zda jednání odpovídá znaku trestného činu uvedenému v trestním zákoníku. Tento přístup zajišťuje právní jistotu a minimalizuje riziko, že by byla považována za trestný čin jednání, které skutečně neohrožuje společnost.

²⁷ LUXOVÁ, Lucie. Silné rozrušení u trestného činu zabití. Online. Epravo.cz. 2015. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/silne-rozruseni-u-trestneho-cinu-zabiti-99196.html>. [cit. 2024-0525].

²⁸ LUXOVÁ, Lucie. Silné rozrušení u trestného činu zabití. Online. Epravo.cz. 2015. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/silne-rozruseni-u-trestneho-cinu-zabiti-99196.html>. [cit. 2024-0525].

Trestní právo České republiky se od platnosti trestního zákoníku v roce 2009 řídí především tímto formálním pojetím, i když došlo k začlenění materiálního korektivu. Ten zajišťuje, že trestní odpovědnost bude uplatněna pouze v případech, kdy je jednání skutečně škodlivé pro společnost a nelze je řešit jinými právními prostředky. Tento materiální korektiv pomáhá vymezit hranici mezi trestnými činy a přestupky, aby se nezahrnovala drobná, neškodná jednání.

Dále je uvedena definice trestného činu podle § 13 Trestního zákoníku, který stanoví, že trestný čin je protiprávní jednání, které je vymezeno zákonem a které může vést k trestní odpovědnosti. K tomu, aby trestní odpovědnost mohla být uplatněna, musí být splněny čtyři základní znaky trestného činu: objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka. Objekt trestného činu se týká chráněného právního zájmu, objektivní stránka se vztahuje k vnějšímu projevu činnosti a následků, subjekt se zaměřuje na pachatele trestného činu a jeho podmínky pro trestní odpovědnost, a subjektivní stránka se vztahuje na vnitřní postoj pachatele k jeho jednání, tedy na zavinění.

V této kapitole se podrobněji analyzuje objekt a objektivní stránka trestného činu. Objekt trestného činu je definován jako společenský zájem, který je chráněn trestním právem. Trestní právo chrání nejenom osobní zájmy, jako je život a zdraví, ale i majetková práva. V kontextu trestných činů proti životu, například u vraždy, je hlavním objektem lidský život, který je chráněn od okamžiku narození, a to až do okamžiku, kdy nastane cerebrální smrt. Text objasňuje, že vražda se týká usmrcení osoby, přičemž její objektivní stránka spočívá v usmrcení osoby, což může být vykonáno jak aktivně (např. střelbou), tak nečinností (např. neposkytnutí pomoci).

Objektivní stránka trestného činu se týká konkrétního jednání pachatele, následku tohoto jednání a příčinné souvislosti mezi nimi. Tento prvek je klíčový pro určení, zda jednání pachatele skutečně způsobilo trestný následek. V případě vraždy může objektivní stránka zahrnovat různé způsoby usmrcení, ať už násilné nebo opomenutím, kdy pachatel má zvláštní povinnost jednat, například poskytnout pomoc osobě v nouzi.

V této kapitole se zaměřujeme na subjekt a subjektivní stránku trestného činu. Subjekt trestného činu je osoba, která spáchala daný trestný čin a která musí splňovat podmínky trestní odpovědnosti. To zahrnuje nejen věk nad 15 let (u mladistvých mezi 15

a 18 lety existují určité omezení trestní odpovědnosti), ale také přičetnost pachatele, tedy jeho schopnost rozpoznat protiprávnost svého jednání a ovládat své chování. Pokud pachatel není přičetný, např. trpí duševní poruchou, může být zbaven trestní odpovědnosti. Tento princip se zaměřuje na duševní stav pachatele v době spáchání trestného činu.

Subjektivní stránka se zaměřuje na vnitřní vztah pachatele k jeho jednání. Nejvýznamnější složkou subjektivní stránky je zavinění, které může mít různé formy: úmysl přímý, úmysl nepřímý, vědomá nedbalost nebo nevědomá nedbalost. V případě vraždy se předpokládá, že pachatel jednal s úmyslem usmrtit oběť. Úmysl může být přímý (pachatel chce přímo usmrtit oběť) nebo nepřímý (pachatel si je vědom toho, že může způsobit smrt, ale nejedná s přímým úmyslem). V případě, že pachatel spáchá trestný čin v afektu, může být jeho zavinění nižší, což ovlivní výši trestu.

Text se také věnuje různým okolnostem, které mohou ovlivnit trestní odpovědnost, jako je silné rozrušení, které může vést k mírnějšímu trestu, pokud pachatel jednal pod vlivem emocionálního prožitku, např. z úleku, strachu nebo zmatku. Tento faktor je důležitý při posuzování trestných činů jako je zabití, kdy motivy pachatele a okolnosti, které vedly k činu, mohou ovlivnit výši trestu.

Trestné činy proti životu, jako je vražda nebo zabití, představují jedny z nejzávažnějších prohřešků proti lidské důstojnosti a základním právům. Právní úprava těchto trestných činů v českém trestním právu je nejen otázkou zajištění spravedlnosti, ale také odrazem hodnot, které společnost považuje za klíčové pro udržení svého morálního a etického rámce. Z tohoto důvodu je důležité se těmito tématy zabývat a brát je velmi vážně.

Život každého jednotlivce je hodnotou, kterou nelze nahradit. Každý lidský život je jedinečný a nenahraditelný, a proto je ochrana života jedním ze základních cílů každého právního systému. Tresty za činy, které tento základní princip porušují, jako je vražda, mají nejen funkci represivní, ale i preventivní. Ukazují, že společnost nemůže akceptovat jednání, které zraňuje samotnou podstatu lidské existence. Právní úprava trestných činů proti životu tedy slouží nejen k ochraně jednotlivců, ale i k ochraně stability společnosti jako celku.

Je nezbytné si uvědomit, že trestné činy proti životu nemají pouze fyzické následky, ale i psychické, sociální a morální důsledky, které mohou trvat po celý život. Oběti těchto činů, ať už přímo nebo nepřímo, zažívají nevyčíslitelné ztráty. Rodiny, přátelé a celá komunita mohou být rozrušeni a zasaženi bolestí a traumatem, které nelze nikdy úplně vyléčit. Tato skutečnost nás vede k tomu, abychom přistupovali k těmto otázkám s maximálním respektem a zodpovědností. Ignorování nebo zlehčování závažnosti trestných činů proti životu může mít dalekosáhlé negativní důsledky pro naše hodnoty a právní systém.

Proč tedy tímto tématem zabývat a nebrat ho na lehkou váhu? V první řadě je to nezbytné pro udržení právní jistoty a rovnosti. Trestní právo, zejména v oblasti trestů za činy proti životu, musí být jasně vymezeno a rovně aplikováno, aby každý věděl, co je považováno za nepřijatelné chování. Tento přístup zajišťuje, že lidé jednají v souladu s právem a vědí, že za těžké prohřešky proti životu budou následovat adekvátní sankce. Zároveň právní úprava poskytuje obětem a jejich rodinám pocit, že spravedlnost byla vykonána, a že tragické události nebudou přehlíženy ani bagatelizovány.

Zároveň nelze zapomínat na důležitost ochrany práv jednotlivců. Právní systém nám dává nástroje, jak vyvážit trestní odpovědnost jednotlivců, kteří spáchali závažný trestný čin, a zároveň chránit je před nespravedlivým a neadekvátním potrestáním. Je důležité, aby v každém případě, kdy dojde k činu proti životu, byly pečlivě zváženy všechny okolnosti – jak objektivní, tak subjektivní. Oprávněnost trestní odpovědnosti závisí na schopnosti trestního práva porozumět motivům pachatele, včetně faktorů jako afekt, psychické či duševní poruchy nebo konkrétní okolnosti, které mohly ovlivnit jeho jednání. Zároveň se musí zajistit, že práva obětí budou chráněna a že se ve všech případech přistoupí k řádné nápravě.

Trestní právo se vyvíjí v souladu s potřebami a očekáváními společnosti, což je kladeno na bedra právníků, soudců, zákonodárců a celé veřejnosti. Proto by otázky týkající se trestných činů proti životu neměly být vnímány jako "jen další právní disciplína", která se týká pouze odborníků, ale jako téma, které se týká každého z nás. Je to otázka našich hodnot, naší ochoty chránit život a lidskou důstojnost, a také naší schopnosti poskytnout spravedlnost těm, kdo byli tyto hodnoty zasaženi.

Závěrem lze tedy říci, že zabývání se trestnými činy proti životu není pouze záležitostí právníků nebo odborníků, ale každého jednotlivce ve společnosti. Tato otázka je důležitá pro zachování základních principů humanity a spravedlnosti. Ignorování nebo bagatelizování těchto závažných problémů může vést k oslabování našich společenských struktur a ohrožení základních práv jednotlivců. Naopak pečlivé a odpovědné přistupování k právní úpravě trestů za trestné činy proti životu je základem stabilní a spravedlivé společnosti.²⁹

3.4 Trestné činy §140 – 167

Trestné činy proti životu jsou specifikovány ve zvláštní části trestního zákoníku a tvoří jednu z nejzávažnějších kategorií trestných činů, protože chrání nejcennější hodnotu – lidský život. Trestné činy proti životu jsou umístěny ve zvláštní části trestního zákoníku v díle 1. Tento soubor trestných činů chrání lidský život před jeho nelegálním a násilným odejmutím nebo ohrožením. Trestní právo považuje lidský život za neocenitelnou hodnotu, a proto je ochrana tohoto práva považována za základní povinnost právního systému.

3.4.1 Vražda § 140 TZ

Vražda je jedním z nejzávažnějších trestných činů proti životu, jak je stanoveno v § 140 trestního zákoníku. Tento trestný čin je definován jako úmyslné usmrcení jiné osoby. Př.: Trestní zákoník § 140 odst. 1 stanoví, že *kdo jiného usmrtí bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let*. V odstavci 2 uvedeného zákona je uvedeno, že *kdo jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, bude potrestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let*.³⁰ Trestní zákoník rozeznává různé kvalifikované formy vraždy, které se liší podle závažnosti okolností, za nichž byla vražda spáchána. Ve všech svých formách, upravených v prvním až třetím odstavcem, je vražda

²⁹ Vlastní zpracování

³⁰ *Trestní předpisy: trestní zákoník - trestní řád - ochrana svědka - výkon trestu odnětí svobody - zabezpečovací detence - výkon vazby - Probační a mediační služba - Rejstřík trestů - soudnictví ve věcech mládeže - zajištění majetku - oběti trestných činů - amnestie - zákon o trestní odpovědnosti právnických osob : změny TR, TZ a dalších zákonů : redakční uzávěrka 15.4.2024. Úplné znění. Ostrava: Sagit, [2024]. ISBN 978-80-7488-634-8. s. 47*

zločinem, přičemž se jedná o zvlášť závažný zločin. To znamená, že v souladu s ustanoveními § 140 odst. 4 trestního zákoníku je již příprava vraždy trestná, pokud samozřejmě nedošlo k jejímu pokusu či dokonání. Z charakteru vraždy jako zvlášť závažného zločinu také vyplývá oprávnění soudu, aby při ukládání trestu pachateli vraždy uložil výjimečný trest, pokud to vyplývá z § 140 odst. 3.

Trestný čin vraždy je jedním z nejzávažnějších trestných činů proti životu a zdraví, a jeho skutková podstata je definována v § 140 trestního zákoníku. Skutková podstata tohoto trestného činu se skládá z několika klíčových složek, které zahrnují objekt, objektivní stránku, subjekt a subjektivní stránku.

Objekt trestného činu vraždy je lidský život. Tento trestný čin zasahuje do práva na život, což je nezcizitelné a základní právo každého jednotlivce. Vražda tedy zasahuje přímo do této hodnoty a její porušení je považováno za jeden z nejzávažnějších útoků proti lidské osobnosti.

Objektivní stránka trestného činu vraždy spočívá v úmyslném usmrcení jiné osoby. To znamená, že pachatel svým jednáním způsobí smrt jiné osoby. Objektivní stránka trestného činu je naplněna, když pachatel vykoná konkrétní činnost, která vede k usmrcení, například použití zbraně, fyzické násilí, otravu nebo jiné metody. Aby se jednalo o vraždu, musí mezi jednáním pachatele a smrtí oběti existovat příčinný vztah, tedy čin pachatele musí být příčinou smrtelného zranění oběti.

Subjekt trestného činu vraždy může být každá fyzická osoba, která dosáhla věku trestní odpovědnosti, což v české republice znamená věk 15 let. Vraždu nelze spáchat právnickou osobou. Aby byl někdo odpovědný za vraždu, musí jednat jako individuální pachatel, který je schopen vykonat úmyslný trestný čin. Trestná je i příprava vraždy, což znamená, že trestní odpovědnost nastává již v okamžiku, kdy pachatel začne vykonávat konkrétní činnost vedoucí k usmrcení.

Subjektivní stránka trestného činu vraždy se vztahuje k úmyslu pachatele. Vražda je trestný čin úmyslný, což znamená, že pachatel musí mít v úmyslu způsobit smrt jiné osoby. Tento úmysl může být přímý, kdy pachatel má za cíl usmrtit osobu, nebo nepřímý, kdy pachatel není přímo rozhodnutý, že smrt způsobí, ale je srozuměn s tím, že to může nastat. V případech kvalifikovaných forem vraždy, jako je vražda spáchaná zvlášť surovým

způsobem nebo na chráněné osobě, je subjektivní stránka rozšířena o konkrétní motivy a okolnosti, které činí vraždu závažnější a zvyšují trestní sazbu.^{31, 32}

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, v čl. 6 zdůrazňuje ochranu lidského života jako základní hodnotu, která je chráněna zákonem. Je důležité poznamenat, že ochrana lidského života je zaručena i před narozením.³³ Důraz na ochranu života a zdraví jednotlivce je také zdůrazněn v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku, který stanoví, že tyto hodnoty jsou obecně považovány za nejvyšší ve společnosti.

Trestné činy, které ohrožují život a zdraví, jsou součástí zvláštní části zákona č. 40/2009 Sb. trestního zákoníku, konkrétně Hlavy I, § 140-167. Ochrana těchto zájmů je také důležitou součástí dalších částí trestního zákoníku. V Hlavě I lze nalézt trestné činy, u kterých je ochrana života a zdraví jediným nebo klíčovým cílem. I v současné právní úpravě jsou stále rozlišovány trestné činy proti životu (Díl 1: § 140 - § 144 TZ) a trestné činy proti zdraví (Díl 2: § 145 - § 148). V Dílu 3 TZ (§ 149 - § 158) se nacházejí trestné činy ohrožující život nebo zdraví, v Dílu 4 TZ (§ 154 - § 163) trestné činy proti těhotenství ženy a v Dílu 5 (§ 164 - § 167) jsou obsaženy trestné činy související s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem.³⁴

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon, řadí vraždu mezi závažné trestné činy proti životu, přičemž pachatelům tohoto zločinu hrozí extrémně přísné tresty. Může být uložen trest odnětí svobody na dobu trvající 20 až 30 let, případně i doživotní odnětí svobody. Popis vraždy je obsažen v § 140 TZ, který popisuje tři formy úmyslného usmrcení: vraždu prostou, vraždu kvalifikovanou a vraždu za zvlášť přitěžujících okolností. Kromě

³¹ FRYŠTÁK, Marek. Trestní právo hmotné. Ostrava: Key Publishing, 2015. ISBN 978-80-7418-221-1, s. 15-16.

³² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů ČR*. 2009.

³³ PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY. Listina základních práv a svobod - Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. a ústavního zákona č. 295/2021 Sb. Online. Parlament České republiky. 1993. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>. [cit. 2024-05-25].

³⁴ JELÍNEK, Jirí. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502576-0, s. 529-534.

rozdílných trestních sazeb se také liší podle způsobu provedení činu a motivace pachatele.³⁵

3.4.2 Zabití § 141 TZ

Trestný čin zabití podle § 141 trestního zákoníku je méně závažný než vražda, ale stále představuje vážný zásah do lidského života. Skutková podstata zabití zahrnuje čtyři hlavní složky:

Objekt trestného činu zabití je lidský život, který je chráněn stejně jako u vraždy. Zabití však neznamená úmysl pachatele usmrтит, ale může jít o smrt způsobenou v důsledku silného emocionálního rozrušení.

Objektivní stránka spočívá v usmrcení jiného člověka. K zabití dochází v důsledku jednání pachatele, který v silném psychickém rozrušení – strachu nebo úleku usmrtí jinou osobu. Tento trestný čin je tedy spáchán, když pachatel jedná pod vlivem emocí, nikoli s přímým úmyslem usmrтит.

Subjektem trestného činu zabití může být každá fyzická osoba, která dosáhla věku trestní odpovědnosti. Pachatel je odpovědný za výsledek svého jednání, tedy za smrt oběti.

Subjektivní stránka spočívá v úmyslu pachatele, který jedná v silném psychickém rozrušení nebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání oběti. Pachatel nejedná s přímým úmyslem zabít, ale v důsledku emočního stavu nebo provokace ze strany poškozeného.

Trestný čin zabití je tedy méně závažný než vražda, protože pachatel jedná v silném psychickém rozrušení, které ovlivňuje jeho schopnost uvědomit si důsledky.

K zabití dochází v situacích, kdy je jedna osoba úmyslně usmrcena za stavu silného rozrušení z důvodu strachu, paniky, zmatku nebo jiného racionálně omluvitelného stavu mysli. Mohou sem také spadat situace, kdy oběť reaguje na předchozí nekalé či nebezpečné chování pachatele. Toto jsou případy, kdy zákonodárce zvažuje mírnější

³⁵ Trestní předpisy: trestní zákoník - trestní řád - ochrana svědka - výkon trestu odnětí svobody - zabezpečovací detence - výkon vazby - Probační a mediační služba - Rejstřík trestů - soudnictví ve věcech

postih a definuje čin pouze jako zabití, což má za následek nižší trestní sazbu než v případě vraždy. Navíc odborníci zdůrazňují, že odsouzení za zabití není tak spojováno s hanlivým označením vraha. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v § 141 výčtem specifikuje, jaké emocionální stavy mohou vést k silnému rozrušení. Ve skutečnosti se to často týká situací, kdy je narušena nutná obrana nebo kdy je oběť dlouhodobě psychicky či fyzicky trýzněna. Naopak není možné považovat za silné rozrušení situace, kdy pachatel jednal v náhlém vzteku nebo reagoval na provokaci. Stejně tak není považováno za zabití, když se pachatel dostane do rozrušeného stavu v důsledku svého vlastního nelegálního chování.³⁶ Pro prokázání trestného činu zabití platí stejná kritéria. Jako u vraždy musí být prokázáno, že bylo jednáno úmyslně, s rozmyslem a po předchozím uvážení. Kvalifikace činu závisí na důkazech a okolnostech daného případu. Hlavními faktory při posuzování jsou způsob, jakým k usmrcení došlo, úmysl pachatele, použitý nástroj, případné útoky na kritické části těla obsahující životně důležité orgány, a další relevantní okolnosti.³⁷

3.4.3 Vražda novorozeného dítěte matkou § 142 TZ

Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 142 trestního zákoníku se vztahuje k usmrcení dítěte v prvních dnech života. Skutková podstata tohoto činu zahrnuje čtyři klíčové složky:

Objektem je život novorozeného dítěte, které je chráněno v prvních dnech po porodu. Objektivní stránka spočívá v úmyslném usmrcení novorozeného dítěte matkou v prvních dnech jeho života.

Subjektem je výlučně matka dítěte, která je odpovědná za jeho ochranu. Subjektivní stránka je úmyslná, přičemž matka může být pod vlivem silného psychického stresu nebo jiných emocí, které ji vedou k usmrcení dítěte.

Tento trestný čin se liší od běžné vraždy tím, že se týká konkrétní situace usmrcení novorozeného dítěte matkou, která může jednat pod vlivem afektu nebo krizového psychického stavu.

³⁶ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502576-0, s. 968-970.

³⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů ČR*. 2009.

3.4.4 Usmrcení z nedbalosti § 143 TZ

Trestný čin usmrcení z nedbalosti podle § 143 trestního zákoníku je spáchán v případech, kdy dojde k usmrcení osoby, a to v důsledku nedbalosti pachatele, nikoliv úmyslného jednání. Skutková podstata tohoto trestného činu zahrnuje čtyři základní složky:

Objektem trestného činu usmrcení z nedbalosti je lidský život, stejně jako u ostatních trestných činů proti životu, které chrání hodnotu lidského života před neoprávněnými zásahy.

Objektivní stránka spočívá v usmrcení jiného člověka, ke kterému došlo v důsledku nedbalosti pachatele. Nedbalostní jednání může být způsobeno například nezodpovědným chováním, porušením povinností nebo nezajištěním bezpečnosti při vykonávání určité činnosti, což vede k neúmyslnému usmrcení. Usmrcení tedy není výsledkem přímého úmyslu, ale nepozornosti nebo neodpovědnosti pachatele.

Subjektem trestného činu usmrcení z nedbalosti je každá fyzická osoba, která dosáhla věku trestní odpovědnosti. Pachatel jedná v situaci, kdy jeho chování není úmyslné, ale přesto nese odpovědnost za výsledek svého nezodpovědného jednání, které vedlo k usmrcení jiné osoby.

Subjektivní stránka tohoto trestného činu je charakterizována nedbalostí. Pachatel jedná buď z hrubé nedbalosti, kdy si neuvědomuje rizika svého jednání, nebo z lehké nedbalosti, kdy rizika vidí, ale podcení je. Trestní odpovědnost je tedy založena na nezodpovědnosti nebo chybné předvídavosti pachatele při vykonávání činnosti, která vedla k usmrcení.

Trestný čin usmrcení z nedbalosti je závažný, ale míra zavinění pachatele je nižší než u úmyslné vraždy nebo u úmyslného usmrcení, protože pachatel nejedná s cílem usmrtit, ale pouze svým nezodpovědným nebo nedbalým chováním přivede k tragickému výsledku.³⁸

³⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů ČR*. 2009.

3.4.5 Účast na sebevraždě § 144 TZ

Trestný čin účasti na sebevraždě podle § 144 trestního zákoníku je specifickým trestným činem, který se týká jednání osoby, která pomáhá nebo podporuje jinou osobu při jejím úmyslu spáchat sebevraždu. Skutková podstata tohoto trestného činu zahrnuje čtyři základní složky:

Objektem trestného činu účasti na sebevraždě je ochrana života a zdraví jednotlivce. Trestný čin zasahuje do práva na život, které je chráněno zákonem, a to v situacích, kdy osoba pomáhá jiné osobě při rozhodnutí ukončit svůj život. Objektivní stránka trestného činu spočívá v tom, že pachatel svou činností nějakým způsobem podporuje, pomáhá nebo usnadňuje jinému člověku spáchání sebevraždy. Tato pomoc může mít různé podoby, například poskytnutí informací, prostředků nebo přímé účasti na aktu sebevraždy. Podstatné je, že pachatel svým jednáním přímo nebo nepřímo přispívá k dosažení cíle sebevraždy.

Subjektem tohoto trestného činu může být jakákoliv fyzická osoba, která je schopná trestní odpovědnosti. Pachatel jedná ve chvíli, kdy aktivně přispívá k sebevraždě jiného člověka, a to tím, že mu pomáhá, podporuje ho nebo ho k tomuto činu navádí.

Subjektivní stránka trestného činu účasti na sebevraždě je úmyslná, protože pachatel musí vědět, že jeho činnost přispívá k sebevraždě jiné osoby. Pachatel jedná s úmyslem pomoci nebo usadnit osobě spáchání sebevraždy, a to i v případě, že jeho motivace může být různá, například touha pomoci osobě vyrovnat se s těžkým životním obdobím, nebo z jiných osobních důvodů.

Trestný čin účasti na sebevraždě je tedy závažným zásahem do ochrany lidského života, i když pachatel neprovádí samotný akt sebevraždy. Jeho trestní odpovědnost vyplývá z toho, že svým jednáním přímo nebo nepřímo přispívá k usmrcení jiné osoby.³⁹

3.5 Historický vývoj od roku 1918

Trestné činy namířené proti životu a zdraví nejsou pro lidstvo žádnou novinkou, společnost s nimi zápasí již od dávných dob. V této části se zaměřím na hlavní etapy vývoje trestního práva týkajícího se této oblasti na území dnešní České republiky, a to od

³⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů ČR*. 2009.

vzniku samostatného Československa v roce 1918, které vzniklo jako jeden z nástupnických států po rozpadu Rakouska-Uherska. Základ právní úpravy trestního práva, jak v období Rakouska-Uherska, tak později i v Československu, tvořil Trestní zákon z 27. května 1852, nazvaný Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích, vedený pod číslem 117 ř.z. Tento zákon stanovoval, jaké jednání je trestné a jaké tresty za ně mohou být uloženy. Po vzniku samostatné Československé republiky v roce 1918 došlo k jeho úpravám prostřednictvím novelizace. Jednalo se o poslední trestní zákon, který byl přijat za vlády habsburské monarchie, a s určitými úpravami zůstal v platnosti až do roku 1950. Po vzniku samostatné Československé republiky v roce 1918 začaly být přijímány nové právní předpisy, které ovlivňovaly další směřování veřejného a politického života v nově vzniklém státě. Mezi významné lze zařadit například zákon ze dne 29. února 1920, sbírka zákonů a nařízení číslo 121, kterým byla uvedena v platnost ústavní listina Československé republiky. Tento zákon ve svém paragrafu 111, odstavci 2 stanovoval, že tresty je možné stanovit a ukládat výhradně na základě zákona. Dalším důležitým předpisem byl zákon z 13. března 1919, sbírka zákonů a nařízení číslo 139, který upravoval způsob vyhlašování zákonů a nařízení.⁴⁰

V roce 1921 byl přijat zákon ze dne 12. srpna téhož roku, zapsaný pod číslem 309 Sbírky zákonů a nařízení, který se zaměřoval na ochranu před útlakem a na podporu svobody shromažďování. Kromě toho obsahoval také ustanovení týkající se postihu osob, které způsobí jinému člověku tělesnou újmu. Mezi další důležité předpisy z oblasti trestního práva, které si zaslouží zmínku, patří zákon ze dne 23. července 1919, evidovaný pod číslem 449 Sbírky zákonů a nařízení. Tento zákon se týkal ochrany Československé republiky a kromě obrany státu samotného zahrnoval i ochranu obyvatel před násilím motivovaným například jazykovou, rasovou nebo náboženskou příslušností.

V období protektorátu byla právní situace komplikovaná tím, že na území tehdejšího státu platily současně dva právní režimy. Stále zůstal v platnosti rakouský trestní zákon z 27. května 1852 s názvem Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích, vedený pod číslem 117 ř. z. Zároveň se však v některých případech

⁴⁰ KALÁB, J. , HERRNRITT, V. Trestní zákony Československé. Praha: Československého Kompas, 1923, s. 2

uplatňovaly i německé právní předpisy. Sankce ukládané během tohoto období byly často nepřiměřeně přísné – trest smrti mohl být udělen dokonce i za činy spáchané z nedbalosti.

Po skončení druhé světové války v Evropě, ke kterému došlo 8. května 1945 po kapitulaci německých ozbrojených sil, se začal obnovovat právní systém v duchu první republiky. Dne 4. června 1946 byl vyhlášen zákon číslo 115/1946 Sbírky, známý také jako amnestijní zákon. Jeho smyslem bylo zpětně právně ospravedlnit činy, které byly vykonány v průběhu okupace a boje za osvobození, a to jak ze strany členů odboje (například sabotáže nebo ozbrojený odpor), tak i ze strany civilního obyvatelstva, které se dopouštělo činů označovaných jako spravedlivá msta vůči kolaborantům, nacistům či zrádcům mimo rámec běžného zákona. Užívání trestního zákona z 27. května 1852, označeného jako Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích pod číslem 117 ř.z., skončilo na našem území až s přijetím nové kodifikace trestního práva v roce 1950. Dne 1. srpna 1950 vstoupil v platnost nový trestní zákon, a to pod číslem 86/1950 Sbírky, který byl výrazně inspirován právními principy tehdejšího Sovětského svazu. Nový zákon kladl důraz především na ochranu státu, zatímco práva jednotlivce byla upravena až v pozdější části zákona, konkrétně v hlavě VI.

K dalšímu významnému posunu v oblasti československého trestního práva došlo v roce 1956, kdy proběhla rozsáhlá novelizace stávající právní úpravy. Tato změna zahrnovala nejen nový trestní řád, ale i revizi samotného trestního zákona. Hlavním cílem novelizace bylo posílit zásadu individualizace trestů, což mělo přispět k jejich lepšímu výchovnému působení. Doživotní trest odnětí svobody byl zcela zrušen a vedle trestu smrti byl zaveden alternativní trest v podobě odnětí svobody na dobu dvaceti pěti let.

Zároveň došlo ke snížení některých trestních sazeb, přičemž byla zachována možnost efektivně postihnout pachatele zvláště závažných trestných činů. V rámci této reformy byla posílena také zásada, že trestní právo má mít jen podpůrnou roli, například v oblastech jako jsou trestné činy spojené s poškozováním nebo rozkrádáním socialistického majetku, nebo při nedovoleném přerušení těhotenství. Novelizační změny rovněž zpřesnily právní vymezení některých skutkových podstat, především pokud šlo o trestné činy zaměřené proti státu.

K 1. lednu 1962 vstoupil v platnost nový trestní zákon, vedený pod číslem 140/1961 Sbírky, který mimo jiné přinesl úpravy obecných podmínek trestní odpovědnosti. V důvodové zprávě k tomuto zákonu bylo zdůrazněno, že ochrana života a zdraví občanů je vnímána jako jedna z klíčových hodnot společnosti. Součástí tohoto zákona byla rovněž ustanovení týkající se postihu mladistvých, která jsou dnes obsažena ve zvláštním zákoně číslo 218/2003 Sb. Tento současně platný právní předpis upravuje odpovědnost mladých osob za protiprávní jednání a procesní pravidla soudnictví ve věcech mládeže.

Trestní zákon č. 140/1961 Sb. zůstal účinný po dobu téměř pěti desetiletí, a to až do 1. ledna 2010, kdy byl nahrazen novou právní úpravou trestního práva hmotného, zákonem číslo 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Ačkoli předchozí zákon z roku 1961 prošel několika novelizacemi, až nový trestní zákoník přinesl zásadní změny, které zohledňují společenský vývoj po roce 1989. Nová právní úprava ve svém systematickém členění zvláštní části lépe odpovídá současným potřebám a hodnotám. Například pojem ublížení na zdraví je v aktuálním zákoně nově vymezen v paragrafu 122, odstavci 1 zákona č. 40/2009 Sb. Důležitým rysem současného trestního práva je důraz na ochranu jednotlivce, který má přednost před zájmem státu.⁴¹

Kapitola 3.4 – 3.5

Trestné činy proti životu, upravené v § 140–167 trestního zákoníku, představují nejzávažnější oblast trestního práva, neboť chrání nejvyšší hodnotu – lidský život. Tato část zákoníku se zabývá činy, které mají za následek smrt jiného člověka, ať už úmyslně, z nedbalosti či jiným způsobem. Zásadní význam těchto ustanovení podtrhuje skutečnost, že lidský život je v českém právním systému považován za nezcizitelné a základní právo každého jednotlivce, a jeho ochrana je klíčovým úkolem státu.

Nejzávažnějším činem této kategorie je vražda (§ 140 TZ), která je definována jako úmyslné usmrcení jiné osoby. Vražda je považována za zvlášť závažný zločin, a proto je její příprava trestná již ve fázi úmyslu. Zákon rozlišuje mezi vraždou prostou, kvalifikovanou a vraždou spáchanou za zvlášť přitěžujících okolností, přičemž tresty

⁴¹ KUKLÍK, J. Vývoj československého práva 1945-1989. Praha Linde, 2009. 978-80-7201-741-6, s. 414

sahají až k výjimečnému trestu odnětí svobody na 20–30 let nebo i doživotí. Skutková podstata vraždy zahrnuje čtyři klíčové složky – objekt (lidský život), objektivní stránku (čin vedoucí ke smrti), subjekt (fyzická osoba starší 15 let) a subjektivní stránku (úmysl, přímý nebo nepřímý).

Mírně odlišný charakter má trestný čin zabití (§ 141 TZ), který je méně závažný právě kvůli okolnostem, za nichž k činu dojde – zpravidla jde o situace, kdy pachatel jedná v silném emocionálním rozrušení (například v důsledku strachu, stresu, paniky). Rozdíl spočívá v absenci chladného rozmyslu a předchozího uvážení. Zákon však přesto vyžaduje, aby šlo o čin úmyslný, ale jeho kvalifikace bere v úvahu psychický stav pachatele a okolnosti provokace.

Specifickou skutkovou podstatou je vražda novorozeného dítěte matkou (§ 142 TZ), kde zákon bere v potaz výjimečné postavení ženy po porodu. Pachatelem může být výhradně matka, která v prvních dnech života dítěte úmyslně usmrtí, často pod vlivem psychického napětí či afektu. Právní úprava tak reflektuje zvláštní citlivost situace a odlišuje ji od běžné vraždy.

Další významnou kategorií je usmrcení z nedbalosti (§ 143 TZ), kdy pachatel nemá úmysl usmrtit, ale svým lehkomyšlným nebo nezodpovědným chováním způsobí smrt jiné osoby. Tento čin může vzniknout například při porušení bezpečnostních pravidel, řízení vozidla nebo výkonu odborné činnosti. Subjektivní stránka je zde naplněna nedbalostí – hrubou nebo lehkou – nikoliv úmyslem.

Zvláštní místo zaujímá i trestný čin účasti na sebevraždě (§ 144 TZ), který se týká jednání, kdy pachatel pomáhá, podporuje nebo navádí jinou osobu ke spáchání sebevraždy. I když nejde o přímé usmrcení jiného člověka, takové jednání narušuje ochranu života a zdraví. Musí být prokázán úmysl pachatele, že si byl vědom následků a přispěl k rozhodnutí druhé osoby život ukončit.

V rámci trestního zákoníku je tedy systematicky rozlišováno mezi různými formami protiprávního usmrcení, přičemž každý typ činu reflektuje odlišnou míru viny, motivace a okolností. Dílčí ustanovení jsou dále doplněna právními normami v oblasti ochrany zdraví, těhotenství žen či manipulace s lidským genetickým materiálem.

Následující kapitola 3.5 se zaměřuje na historický vývoj právní úpravy trestných činů proti životu od roku 1918. Základem se po vzniku Československa stal ještě rakouský trestní zákon z roku 1852, který zůstal v platnosti až do poloviny 20. století, i když byl postupně novelizován. V období první republiky byly přijaty nové zákony reflektující demokratické hodnoty a ústavní principy – například ústavní listina z roku 1920. V době nacistické okupace a protektorátu došlo k deformaci právního systému a zavedení přísných sankcí, včetně trestu smrti za činy z nedbalosti.

Po válce následovalo obnovení právního řádu, ale v roce 1950 byl přijat nový trestní zákon č. 86/1950 Sb., silně ovlivněný sovětským modelem. Tato právní norma kladla důraz na ochranu státu více než na práva jednotlivce. V roce 1961 vznikl trestní zákon č. 140/1961 Sb., který zůstal účinný až do roku 2009 a obsahoval významné prvky ochrany života a zdraví. Až nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb. zavedl komplexnější a modernější úpravu, která reflektuje hodnoty právního státu a důraz na lidská práva. Jeho systematika dává přednost ochraně jednotlivce před státem a zahrnuje podrobnější členění skutkových podstat podle stupně zavinění a závažnosti následku.

Ochrana lidského života představuje jeden z nejzákladnějších pilířů právního státu. Text, který se zabývá trestnými činy proti životu, tedy nese pouze technicko-právní informace, ale má i hlubší etický, společenský a historický význam. Ukazuje nám, jak se společnost staví k nejzávažnějším formám násilí, jak chrání ty nejzranitelnější a jakým způsobem vyjadřuje svůj postoj k hodnotám, které jsou považovány za nedotknutelné. Život není jen biologický fakt, je to právní kategorie, morální hodnota i společenský symbol. A právě právní úprava trestných činů, jako je vražda, zabití či usmrcení z nedbalosti, určuje hranice mezi tím, co je ještě lidské a co už je nepřípustné, odsouzeníhodné a trestné.

Důležitost textu spočívá i v tom, že čtenáři zprostředkovává přehled a porozumění různým formám útoku na lidský život. Přesně rozlišuje mezi úmyslným a neúmyslným usmrcením, mezi afektivním jednáním matky krátce po porodu a chladnokrevným plánováním vraždy. Díky tomu nejen chápeme právní systém, ale zároveň si můžeme uvědomit, jak komplexní a citlivá je oblast práva, která se dotýká těch nejzávažnějších lidských situací. Nejde jen o paragrafy, ale o příběhy. Příběhy lidí, kteří ztratili kontrolu,

selhali, byli obětí nebo viníkem. Trestní právo se tu dotýká samé podstaty lidské existence, života a smrti.

Je důležité tímto textem nejen listovat, ale skutečně se nad ním zamyslet. Uvědomit si, že právní úprava těchto činů není nahodilá. Je výsledkem historického vývoje, měnících se hodnot, zkušeností z minulých režimů a postupného zrání právního vědomí společnosti. Právě historická kapitola textu ukazuje, jak se proměňovalo chápání spravedlnosti v různých obdobích, od monarchie přes totalitu až po demokratický právní stát. Právní historie zde není jen pasivní kulisa, ale důkaz toho, jak křehká může být ochrana lidských práv, pokud se z práva vytratí humanismus nebo rovnost před zákonem.

Zároveň má tento text i praktický význam. Slouží jako vodítko pro soudce, právníky, policisty, ale i běžné občany, kteří se chtějí orientovat v tom, co je považováno za trestné a proč. Je základem pro spravedlivé rozhodování, pro ochranu obětí i pro prevenci kriminality. Znalost toho, jak je chráněn lidský život, nás vede k větší zodpovědnosti. Za naše činy, za naše okolí i za společnost jako celek.

Nelze brát tuto problematiku na lehkou váhu. V době, kdy se často relativizují hodnoty a vnímání dobra a zla může být rozmazané, je právě právní systém tím, kdo musí zůstat pevný a jednoznačný. Právo na život je absolutní a je naší společnou povinností, aby bylo také absolutně chráněno.⁴²

⁴² Vlastní zpracování

4 Vražda z hlediska kriminologie a kriminalistiky

Kriminalita je jev, který má mnoho sociálních a patologických aspektů, zahrnujících společenské, osobní, trestněprávní, sociologické, psychologické, psychiatrické a pedagogické oblasti. Tento komplexní jev je proto studován různými vědními obory, které se souhrnně nazývají kriminální vědy. Mezi tyto disciplíny patří trestní právo, kriminální politika, kriminologie a kriminalistika. Každá z těchto oblastí se zaměřuje na kriminalitu, přičemž každá ji analyzuje a řeší z odlišného hlediska.⁴³

Trestněprávní nauka je normativní vědní obor, který určuje, jaké činy jsou považovány za trestné a jaké způsoby lze použít v boji proti kriminalitě. Kriminální politika je oblast, která vyvolává debatu o tom, zda je součástí trestněprávní vědy, nebo zda by měla být považována za samostatnou disciplínu. Jejím hlavním úkolem je analyzovat kriminalitu jako politický problém, přičemž může být chápána v širším nebo užším smyslu. V užším pojetí, tedy trestní politice, se zaměřuje na kontrolu kriminality prostřednictvím trestního práva a usiluje o zefektivnění trestního systému, včetně rozvoje alternativních trestů, jako je probace a mediacce. V širším smyslu se kriminální politika věnuje systému sociální kontroly kriminality v různých oblastech, jako jsou školství, zdravotnictví a sociální politika, a řeší problémy jako nezaměstnanost, menšiny a zneužívání návykových látek.

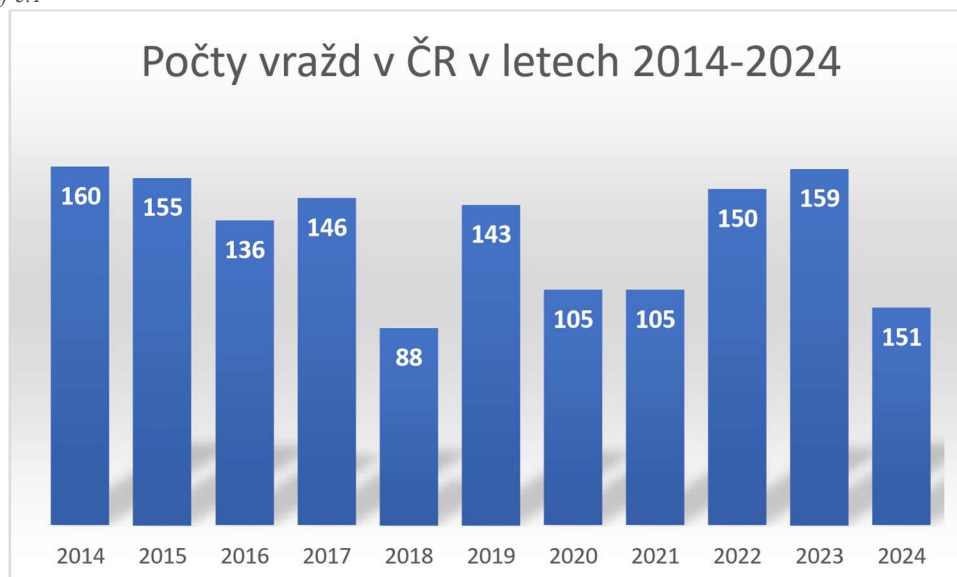
Kriminalistika vznikla koncem 19. století a jejím cílem je podporovat boj proti zločinnosti poskytováním účinných metod pro odhalování a usvědčování pachatelů trestných činů. Tento vědní obor má silný teoretický základ a nachází uplatnění v soudnictví, policejní práci a oblasti bezpečnosti. Kriminalistika se jako samostatná věda zaměřuje na zákonitosti vzniku, průběhu a projevů událostí, které jsou pro ni relevantní, a analyzuje metody, jež se používají k objasnění těchto událostí. Jejím základem je práce s informacemi získanými z paměťových a materiálních stop, které odrážejí činnost pachatele v místě, kde spáchal trestný čin. Kriminalistická praxe je silně propojena s odbornými znalostmi znalců z různých oblastí.

⁴³ JELÍNEK, Jiří. Kriminologie. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-499-2, s. 10.

Kriminologie je samostatná a interdisciplinární věda, která se zaměřuje na studium kriminality, jejích příčin, projevů a skrytých forem. Analyzuje pachatele, oběti a jejich vztahy, účinnost sankčních systémů a mechanismy formální a neformální sociální kontroly kriminality. Kriminologie se zabývá nejen právními aspekty trestní justice, ale i sociálními procesy kriminalizace a viktimizace. Důležitými oblastmi jejího zájmu jsou prevence trestné činnosti a formování veřejného mínění o kriminalitě.⁴⁴

Vražda patří mezi násilné trestné činy. Každá vražda, která je spáchána, má zajisté negativní ohlas, přičemž její následky nejsou pouze primární v podobě smrti člověka, avšak také sekundární, tedy psychická traumata, zničení rodinných vztahů, majetkové a sociální škody či vyvolání pocitu strachu a nebezpečí.

Graf č.1⁴⁵

⁴⁴ VÁLKOVÁ, Helena; KUČTA, Josef a HULMÁKOVÁ, Jana. Základy kriminologie a trestní politiky. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-732-3, s. 5.

⁴⁵ PČR. *Vývoj registrované kriminality*. Online. PČR. Vývoj registrované kriminality. 2025. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/vyvoj-registrovane-kriminality-v-roce-2024.aspx>. [cit. 2025-03-04].
⁴⁸ MATOUŠKOVÁ, Ingrid. Aplikovaná forenzní psychologie. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-2474580-0, s. 174.

4.1 Způsoby páchaní vražd

Způsoby páchaní vražd disponují jako obecnými, tak specifickými znaky. Zatímco obecné znaky jsou pro převážnou většinu vražd společné (vznik velkého množství stop, primárně biologických stop, intenzita působení na oběť, rozsáhlé poranění oběti apod.), specifické znaky jsou typické pouze pro určitý typ páchaní vražd. Z hlediska vyšetřování vražd jsou klíčové znaky, které odkazují na stupeň přípravy vraždy, ozbrojení pachatele, charakter usmrcení a způsob utajení vraždy.⁴⁶

4.1.1 Vraždy dle přípravy ke spáchání

Při přípravě ke spáchání vraždy je nutné rozlišovat mezi vraždou, která je dopředu plánovaná, a vraždou nepřipravenou. Předem připravené vraždy se vyznačují vysokým stupněm promyšlení ze strany pachatele, důsledností a vynalézavostí při provádění činu a při jeho utajování. Typickým znakem těchto vražd je, že jsou spáchány za okolností, které pachateli vyhovují a které značně ztěžují následné vyšetřování, což činí usvědčení pachatele obtížnějším. Příprava vraždy může mít různé podoby – například výběr oběti (tipování), zjištění jejích zvyků a životního stylu, vylákání na předem připravené místo, opatření zbraně nebo jiného nástroje k spáchání vraždy, vytvoření podmínek pro odstranění těla či zajištění alibi.⁴⁷ Pachatelé předem připravených vražd často analyzují různé možné scénáře, které mohou nastat při realizaci jejich plánu, neboť příprava vraždy může být ovlivněna faktory, jež nejsou pod jejich přímou kontrolou. Mezi typické charakteristiky těchto vražd patří volba izolovaných lokalit pro spáchání činu, což značně komplikuje jeho detekci a následné vyšetřování. Dalším výrazným rysem je použití zbraní, které pachatel obvykle nepozůstává na místě činu, ale spíše je skrytě odstraní, zničí nebo jinak zajistí, aby byly zcela neidentifikovatelné. Po spáchání plánované vraždy pachatel zpravidla pokračuje v utajování svého činu, přičemž v některých případech může

⁴⁶ Vlastní zpracování

⁴⁷ MATOUŠKOVÁ, Ingrid. Aplikovaná forenzní psychologie. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-2474580-0, s. 175.

pokračovat v dalších násilných útocích, což je obvyklé zejména u sexuálních vražd nebo vražd objednaných třetími osobami.⁴⁸

Mezi případy neplánovaných vražd patří situace, kdy pachatel nemá dopředu připravený plán na spáchání vraždy a vražda je tak spíše impulzivní reakcí na konflikt či jiný podnět. Tento typ vraždy může nastat i tehdy, když pachatel měl úmysl usmrtit oběť delší dobu před činem, ale neprovedl žádné konkrétní přípravy. Často se projevuje nepříznivými podmínkami pro spáchání činu a skutek bývá často proveden neozbrojeně nebo s náhodně dostupným předmětem. V mnoha případech pachatel sám nahlásí svůj čin, neusiluje o jeho utajení a zůstává na místě činu. Někdy dokonce po činu spáchá sebevraždu nebo se pokusí o ni.⁴⁹ O nepřipravené vraždě lze hovořit v okamžiku, kdy útok následuje bezprostředně či krátce po podnětu ze strany oběti. Mezi typické znaky této vraždy patří:

- útok trvá pouze krátkou dobu;
- způsob spáchání vraždy je primitivní;
- vražda je spáchána beze zbraně či nástrojem, který pachatel získá na místě činu;
- vražda je dosti často páchána v afektu;
- pachatel se dozná a vraždu sám oznámí apod.⁵⁰

4.1.2 Vraždy dle ozbrojení pachatele

Dle ozbrojení pachatele je možné rozlišovat vraždy, které jsou spáchány se zbraní, a vraždy, které jsou spáchány beze zbraně. Definici zbraně lze nalézt v zákonu. Zbraň je cokoliv, což může útok proti tělu učinit důraznějším.⁵³ Z hlediska tohoto pojetí je zbraní jakýkoliv předmět, látka, prostředek nebo ovladatelná energie, která může být použita k

⁴⁸ KONRÁD, Zdeněk; PORADA, Viktor; STRAUS, Jiří a SUCHÁNEK, Jaroslav. Kriminalistika: teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-869-3, s. 675-677.

⁴⁹ KONRÁD, Zdeněk. Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů. Praha: Policejní akademie České republiky, 1999. ISBN 80-7251-023-1, s. 58-59.

⁵⁰ MATOUŠKOVÁ, Ingrid. Aplikovaná forenzní psychologie. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-2474580-0, s. 175. ⁵³ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: Sbírka zákonů ČR. 2009.

útoku na tělesnou integritu jiného jedince. Není rozhodující, zda se jedná o střelnou zbraň, výbušninu, nůž, automobil, provaz nebo nádobu s žíravinou. Použití zbraně v tomto kontextu obvykle vede k přísnějším trestům za protiprávní jednání. Z pohledu kriminalistiky je zbraň považována za speciální nástroj, zařízení či prostředek, jehož účelem je mechanické přímé nebo nepřímé destruktivní působení na lidský organismus. V praxi bývají při vraždách nejčastěji používány zbraně bodné, řezné nebo sečné (např. kosa, srp, sekáč). Oběť je často usmrcena údery tupými předměty, jako jsou trubky, železné tyče, krumpáče, kladiva, cihly apod. Co se týče střelných zbraní, nejvíce se používají krátké střelné zbraně, například pistole nebo revolvery, přičemž vojenské či lovecké zbraně jsou používány méně často. Vraždy, které jsou spáchány bez použití zbraně, mohou mít různou podobu, například utopení, zardoušení, ubití nebo otrávení.⁵¹

4.1.3 Vraždy dle způsobu usmrcení

Způsob usmrcení patří mezi významné znaky, která dokáží nastolit celkový obraz vypovídající o mechanismu spáchání vraždy. Samotný mechanismus spáchání vraždy lze objasnit pomocí soudní lékařské expertizy, která identifikuje nejrůznější faktory usmrcení:

- fyzikální;
- chemické;
- fyzikálně-chemické;
- biologické; - psychické.

Fyzikální faktory zahrnují mechanické a tepelné způsoby usmrcení, a také smrt způsobenou elektrickým proudem nebo radioaktivním zářením. Chemické způsoby zahrnují podání jedů a chemikálií do těla oběti. Fyzikálně-chemické faktory kombinují obě předchozí metody. Mezi méně časté způsoby usmrcení patří biologické faktory, jako

⁵¹ MINISTERSTVO VNITRA ČR. Zbraně podléhající zákonu o zbraních a podmínky jejich nabývání a držení. Online. Ministerstvo vnitra ČR. 2023. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/zbrane-podlehajicizakonu-o-zbranich-a-podminky-jejich-nabyvani-a-drzeni.aspx>. [cit. 2024-05-25].

je ponechání dítěte nebo nepohyblivého člověka bez potravy či léků, a psychické způsoby, jako je vražda vyčerpáním.⁵²

4.1.4 Vraždy dle způsobu utajení

V odborné literatuře lze nalézt různé způsoby utajení vražd, které se navzájem liší, což vychází z řady faktorů, ať se již jedná o místo, dobu, vlastnosti či možnosti pachatele nebo použité prostředky. Mezi nejčastější způsoby utajení vraždy tak patří:

- přemístění, ukrytí či zničení těla mrtvoly;
- ztěžování zajištění identity mrtvoly; - maskování inscenacemi.

Přemísťování mrtvoly z místa vraždy na méně frekventované nebo skrytější místo je relativně běžnou praxí. Vzhledem k obtížnosti přemístění těla často pachatelé volí rozčleňování mrtvoly, což se označuje jako defenzivní rozčleňování, a to v kontrastu s ofenzivním rozčleňováním, které je součástí vražedného útoku. Defenzivní rozčleňování je v praxi často spojeno s sadistickými vraždami a může být prováděno v rámci pohlavního vzrušení, čímž pachatel dosahuje ukojení. Pachatelé se také snaží skrýt tělo buď přímo na místě činu, nebo po jeho přemístění. Tento úkon je velmi náročný, a proto pachatelé častěji volí jednodušší způsoby, jako je například odtažení těla do křoví, zakrytí větvemi nebo zakopání do země. Zcela zničení těla je výjimečné, protože tento proces je velmi obtížný a často neúspěšný. V některých případech se pachatelé uchylují k spálení těla, přičemž tento krok může být předcházen jeho rozčleněním, nebo zakládají požár přímo na místě činu, aby zahladili stopy.⁵³

⁵² STRAUS, Jiří. Kriminalistická metodika. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-124-3, s. 88-91.

⁵³ MATOUŠKOVÁ, Ingrid. Aplikovaná forenzní psychologie. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-2474580-0, s. 177.

Kapitola 4.1

Kapitola se komplexně věnuje vraždě jako jednomu z nejzávažnějších násilných trestných činů, a to z pohledu různých kriminálních vědních disciplín. Tento mezioborový přístup je nezbytný, protože kriminalita, a zejména vražda, není jevem pouze právním, ale také hluboce sociálním, psychologickým a kulturním. Každá věda přistupuje k problematice z jiného úhlu a přispívá svými nástroji a metodami k jejímu hlubšímu pochopení, odhalování a prevenci.

Trestní právo definuje, co je považováno za vraždu, a stanovuje normy, které určují, jak se společnost k tomuto jednání staví a jak je sankcionuje. Kriminální politika přináší diskusi o efektivitě těchto norem a možnostech, jakým způsobem lze kriminalitu kontrolovat, ať už skrze přímé právní zásahy nebo širší společenské a preventivní nástroje. Kriminalistika se pak soustředí na praktické aspekty vyhledávání stop, zajištění důkazů, metody identifikace pachatele a další forenzní techniky, které pomáhají objasnit samotný čin. Kriminologie jako věda zkoumá hlubší souvislosti, motivace pachatelů, psychologické a sociální faktory, které k vraždě vedly, a také její dopady na oběti, rodiny i širší společnost.

V textu je rovněž akcentován fakt, že každá vražda má nejen bezprostřední následky v podobě ztráty lidského života, ale i širokou škálu sekundárních důsledků. Ty zahrnují psychická traumata pozůstalých, narušení mezilidských a rodinných vztahů, sociální nejistotu, materiální škody, a především zesílení pocitu strachu a ohrožení ve společnosti. Právě tento širší dopad činí z vraždy nejen právní delikt, ale také událost, která narušuje společenský řád a důvěru mezi lidmi.

Z kriminalistického hlediska se kapitola detailně věnuje různým typologiím vražd. Rozlišuje se mezi vraždami plánovanými a neplánovanými. Plánované vraždy se vyznačují vysokou mírou přípravy – od výběru oběti, přes promyšlení místa činu, po zajištění nástrojů a snahu utajit pachatelovu identitu i samotný čin. Tyto vraždy bývají často velmi sofistikované a vyžadují složité vyšetřování, protože pachatelé záměrně ztěžují práci orgánů činných v trestním řízení. Naopak neplánované vraždy bývají afektivní, impulsivní a často se odehrávají v emočně vyhrocených situacích. Pachatelé

mnohdy zůstávají na místě činu a sami ho ohlásí, někdy i s následnou sebevraždou nebo jejím pokusem. Z hlediska kriminalistiky jsou tyto případy většinou snazší k objasnění.

Dalším hlediskem je použití zbraně. V kapitole se uvádí, že zbraní může být v širším slova smyslu prakticky jakýkoli nástroj nebo prostředek, který může zesílit účinek útoku na lidské tělo. Nejčastěji jde o chladné zbraně, tupé předměty nebo krátké střelné zbraně. Vraždy bez zbraně, jako například udušení nebo otrávení, bývají často obzvlášť záludné, protože pachatel nemusí zanechat zjevné stopy násilí.

Způsob usmrcení je rovněž důležitým ukazatelem nejen pro forenzní analýzu, ale i pro pochopení motivace pachatele. Může jít o fyzikální, chemické, biologické nebo psychické způsoby. Tento pohled je důležitý pro rekonstrukci skutkového děje i pro posouzení, zda byla vražda spáchána s mimořádnou brutalitou nebo zvláštním motivem.

Neméně důležité je hledisko utajení. Někteří pachatelé vynakládají obrovské úsilí na to, aby svůj čin skryli – tělo oběti přemísťují, zakopávají, pálí nebo se snaží znemožnit jeho identifikaci. V některých případech se objevuje i rozčleňování těla, a to buď jako prostředek ke skrytí, nebo jako součást sadistické motivace. Tyto činy bývají zpravidla obzvlášť šokující a mají silný dopad na veřejné mínění.

Celkově kapitola ukazuje, jak složité a mnohohrstevné téma vraždy je. Nejde jen o samotný akt usmrcení, ale o celou škálu souvisejících faktorů – od motivací pachatele až po důsledky pro společnost. Právě proto je nezbytné, aby se na tento jev nahlíželo interdisciplinárně. Vědní disciplíny jako kriminologie a kriminalistika tak nejen pomáhají objasňovat konkrétní činy, ale přispívají i k hledání účinných preventivních strategií a formování odpovědné trestní politiky.⁵⁴

4.2 Ohledání místa činu vraždy

Ohledání je proces definovaný v § 113 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, tedy v trestním řádu. Tento proces slouží k přímému zkoumání skutečností, které jsou klíčové pro průběh trestního řízení. K ohledání je obvykle přizván odborník, jehož úkolem je zajistit, že záznam z ohledání poskytne úplný a věrný popis objektu zkoumání. Tento záznam je často doplněn fotografiemi, schématy a dalšími

⁵⁴ Vlastní zpracování

dokumentačními prostředky.⁵⁵ Z kriminalistického hlediska je místo činu definováno jako konkrétní území, objekt nebo místnost, kde se událost, která je předmětem vyšetřování, odehrála, včetně všech dalších míst spojených s touto událostí příčinnou souvislostí. Místo činu lze rozdělit na dvě kategorie: místo činu v užším a v širším smyslu. Místo činu v užším smyslu označuje konkrétní místo, kde byl trestný čin dokončen, jako například místo vraždy, znásilnění nebo vloupání. Místo činu v širším smyslu zahrnuje všechna místa, kde pachatel vykonal činnosti související s vyšetřovanou událostí, například přípravu nástrojů, čekání na oběť, odhození zbraně, pohřbení mrtvoly nebo skrytí kořisti. Tento dvojitý pohled je pro kriminalistické vyšetřování zásadní, protože zaměření se pouze na místo, kde došlo k dokonání činu, by mohlo vést k neúplnému pochopení události a ztížit identifikaci pachatele.⁵⁶

Při nález mrtvoly je klíčové získat několik informací, které pomohou objasnit okolnosti úmrtí a identifikovat pachatele. Prvním a nejdůležitějším krokem je zjištění totožnosti oběti, což umožní zahájit další fáze vyšetřování a informování rodinných příslušníků. Dále je nutné pečlivě zdokumentovat místo nález těla, přičemž je třeba si uvědomit, že místo, kde bylo tělo nalezeno, nemusí být místem samotného úmrtí. Identifikace skutečného místa činu je nezbytná pro rekonstrukci události a pochopení jejího průběhu. Dalším zásadním faktorem je určení příčiny smrti, která je klíčová pro stanovení povahy trestného činu a pro identifikaci pachatele. Kromě toho je důležité prověřit možné motivy vraždy, prostředky použitými k jejímu spáchání a zabezpečit jakékoliv dostupné důkazy, které mohou být klíčové pro objasnění celkové situace a pro určení pachatele.

V případě nález mrtvoly s podezřením na násilnou smrt mohou nastat různé okolnosti, které ovlivní průběh vyšetřování. Prvním rozlišením je, zda je totožnost mrtvoly známa nebo ne. Pokud je totožnost oběti známa, považuje se to za příznivou situaci, protože to usnadňuje identifikaci oběti a zahájení dalších vyšetřovacích kroků.

⁵⁵ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním: Trestní řád. In: Sbírka zákonů ČR. 1961.

⁵⁶ CHMELÍK, Jan. Ohledání místa činu. Druhé přepracované vydání. Praha: Policie České republiky - úřad vyšetřování pro Českou republiku, 1999, s. 15-24. ⁶⁰ MARTÍNEK, Petr a ZÍDKA, Aleš. Metodika vyšetřování vražd. Online. Bezpečnostní sbory. 2011. Dostupné z: https://bezpecnostni-sbory.wbs.cz/clanky/6-2011/metodika_vysetrovani_vrazdprezentace.pdf. [cit. 2024-05-28]

Pokud totožnost oběti není známa, vyšetřování čelí složitější situaci, která vyžaduje více úsilí k jejímu odhalení. Dalším důležitým faktorem je znalost pachatele nebo podezřelé osoby ve vztahu k případu. Pokud je pachatel znám, situace je považována za příznivou, což může výrazně usnadnit vyšetřování a získání důkazů. Pokud pachatel není znám, vyšetřování se stává obtížnějším a vyžaduje intenzivnější pátrání a sběr důkazů. V případě, že je pachatel znám, mohou nastat další komplikace, závislé na jeho chování během vyšetřování. Pokud pachatel přiznává vinu v souladu s důkazy, usnadní to průběh vyšetřování a soudní řízení. Naopak, pokud pachatel popírá svou účast na činu nebo odmítá vypovídat, může to způsobit obtíže při získávání důkazů a objasnění celé události.⁶⁰

Počáteční úkony při ohledání místa činu v případě vraždy jsou klíčové pro získání důkazů a informací, které mohou vést k objasnění události a identifikaci pachatele. Tyto úkony lze shrnout do několika základních kroků. Prvním krokem je ohledání místa činu a místa nálezu mrtvoly, které má za cíl důkladně zdokumentovat prostředí a potenciální důkazy, jež mohou pomoci při rekonstrukci události. Součástí tohoto ohledání je i pečlivé zkoumání mrtvoly nebo jejích částí na místě nálezu, což může poskytnout cenné informace o příčině smrti, případných stopách po pachateli a dalších okolnostech.

V některých případech může být nezbytné, aby vyšetřovatelé okamžitě zahájili pronásledování pachatele prostřednictvím takzvané „horké stopy“. Tento postup může zahrnovat nejen ohledání místa nálezu mrtvoly, ale i nasazení služebních psů pro rychlé zajištění dalších důkazů. Dalším zásadním úkolem je výslech oznamovatelů události, očitých svědků a osob, které mohou poskytnout informace o průběhu události či osobách, které by mohly být s činem spojeny.

Zároveň je důležité zahájit zjišťování identity oběti a shromažďování informací o jejím životním stylu, osobních kontaktech a korespondenci. Tyto údaje jsou nezbytné pro rekonstrukci události a pro zúžení okruhu podezřelých. V neposlední řadě je součástí počátečních úkonů provedení soudně lékařské expertizy, která detailně posoudí příčinu

úmrtí a další související skutečnosti. Tento odborný posudek je zásadní pro upřesnění okolností smrti a určení směru dalšího vyšetřování.⁵⁷

4.3 Typické stopy u vražd

Kriminalistická stopa představuje základní kategorii v kriminalistickém vyšetřování, která je formulována na základě obecné filosofické teorie vzájemného působení objektů. Tento pojem vychází z principu, že při interakci dvou nebo více objektů dochází k výměně informací mezi nimi, která se projevuje změnami v jednom nebo více z těchto objektů. Aby byla tato změna trvalá a rozpoznatelná, musí splnit několik klíčových podmínek. První podmínkou je intenzivní vzájemné působení materiálních systémů, tedy objektu, který působí (například nástroj, zbraň, pachatel), a objektu, na který je působeno (například oběť, místo činu). Tato interakce musí vyústit v zaznamenání změny v materiálních vlastnostech nebo struktuře objektu, který reaguje na působení. Změny způsobené touto interakcí musí být takové, že jsou patrné, měřitelné a mohou být detekovány pomocí dostupných kriminalistických, technických nebo přírodovědeckých metod. Kriminalistickou stopu tedy lze definovat jako jakoukoli změnu v materiálním prostředí nebo v lidském vědomí, která má příčinnou, místní nebo časovou souvislost s vyšetřovanou událostí. Důležité je, že tato změna obsahuje kriminalisticky nebo trestněprávně relevantní informaci, která je zjištělná a zajistitelná za pomoci specifických metod a nástrojů. Tyto informace se poté mohou využít k objasnění okolností trestné činnosti, identifikaci pachatele a rekonstrukci celého průběhu události.

K takovým stopám mohou patřit jak materiální stopy, jako jsou například otisky prstů, stopy krve, vlasy, zbraně nebo jiné předměty, tak i nehmotné stopy, jako jsou například elektronické stopy (komunikace, transakce) nebo svědecké výpovědi. Každá z těchto stop představuje důležitý prvek pro vyšetřovatele, protože může poskytnout klíčové informace potřebné pro určení příčiny smrti, způsobu spáchání trestného činu nebo identifikaci pachatele.

⁵⁷ MARTÍNEK, Petr a ZÍDKA, Aleš. Metodika vyšetřování vražd. Online. Bezpečnostní sbory. 2011. Dostupné z: https://bezpecnostni-sbory.wbs.cz/clanky/6-2011/metodika_vysetrovani_vrazdprezentace.pdf. [cit. 2024-05-28]

Kriminalistické stopy jsou tedy nezbytné pro provádění efektivního vyšetřování a pro podporu právní spravedlnosti. Jejich schopnost poskytnout konkrétní, hmatatelné důkazy činí z kriminalistických stop jedno z nejdůležitějších nástrojů v trestním řízení. Každá taková stopa má potenciál rozkrýt nové skutečnosti a přispět k celkové rekonstrukci události, což může mít zásadní význam pro správné a spravedlivé vyšetření trestného činu.⁵⁸

V odborné literatuře existuje mnoho definic kriminalistické stopy, přičemž všechny se shodují na třech základních podmínkách, které musí určitý odraz vlastností splňovat, aby byl považován za kriminalistickou stopu:

1. Změna musí být v souvislosti s událostí relevantní pro kriminalistiku – tato souvislost může být příčinná, časová, místní nebo jiná. Klíčové je, že pokud tato podmínka není splněna, změna nemá pro kriminalistiku význam.
2. Změna musí existovat od okamžiku vzniku do okamžiku jejího zjištění – tato podmínka je logická, protože pokud změna neexistuje, není možné ji zaznamenat nebo využít.
3. Změna musí být hodnotitelná současnými kriminalistickými metodami a prostředky – tato podmínka se týká odborné činnosti spojené se zkoumáním a hodnocením kriminalistických stop.

Tyto tři podmínky jsou základem pro identifikaci a využití kriminalistických stop v praxi.

Při vyšetřování vraždy se často objevuje široké spektrum stop, které mohou být klíčové pro objasnění okolností činu a identifikaci pachatele. Mezi tyto stopy patří zejména materiální stopy, které vycházejí ze změn v materiálním prostředí, nikoli z vědomí jednotlivců. Pro jejich zajištění a analýzu se využívají kriminalistické metody a techniky. Materiální stopy se mohou lišit svým charakterem a formou. V případě vraždy jsou obvykle přítomny biologické stopy, jako je krev, jiné tělní tekutiny, vlasy, chlupy nebo tkáňové výměšky. Tyto stopy pocházejí především z těla oběti, ale mohou být přítomny i na místě činu, na oděvu, zbraní nebo jiných předmětech souvisejících s činem.

⁵⁸ STRAUS, Jiří. Kriminalistická metodika. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-124-3, s. 88-91.

Mohou pomoci při rekonstruování průběhu události a zjistit vztah mezi obětí a pachatelem. Dále se na těle oběti často objevují stopy násilí, jako jsou rány, modřiny, škrábance nebo zlomeniny. Tyto stopy poskytují cenné informace o druhu a intenzitě použitého násilí, nástrojích, které pachatel použil, a způsobu provedení činu. Mohou také napovědět o motivech pachatele a jeho chování.

Mikrostopy, jako jsou drobné částice prachu, hlíny nebo biologických materiálů, jsou dalšími typickými stopami při vyšetřování vražd. I když jsou tyto stopy velmi malé a nenápadné, jejich analýza může poskytnout cenné informace o pohybu pachatele či místech, kde se vyskytoval před nebo po vraždě.

Paměťové stopy, které vznikají ve vědomí svědků nebo obětí, mohou také sehrát důležitou roli při vyšetřování. Svědci mohou poskytnout informace o tom, co se na místě činu odehrálo, ale jejich vzpomínky bývají často neúplné nebo nepřesné. Pokud však útok přežila oběť, její svědectví může být podrobnější. U pachatelů mohou být paměťové stopy komplexní, což může pomoci při rekonstruování události. Všechny tyto stopy, ať už materiální, fyzické nebo paměťové, jsou zásadní pro vyšetřování vraždy. Analýza těchto stop umožňuje odhalit detaily, které vedou k objasnění činu a identifikaci pachatele. Správné zajištění a vyhodnocení těchto důkazů je klíčové pro úspěšné vyřešení případu.⁵⁹

Při vyšetřování vraždy se obvykle setkáváme s biologickými stopami, které je třeba důkladně prozkoumat. Biologické stopy zahrnují materiály pocházející z lidského těla a lze je rozdělit do několika skupin. První skupinu tvoří materiál, který se spontánně uvolňuje z těla, jako například moč, stolice nebo vlasy a chlupy, které vypadnou samovolně. Druhou skupinu tvoří materiály, které byly odděleny vlivem mechanických, chemických nebo fyzikálních faktorů, jako je krev nebo části tkání. Poslední skupinu představují materiály, které jsou zachovány po smrti, například části mrtvého těla a kosti. Pokud jde o krevní stopy, ty lze rovněž rozdělit do několika kategorií. Krevní kapky vznikají při dopadu krve na povrch, zatímco krevní stříkance se objevují při otevření cévy a opakovaných úderech na krváčenou ránu. Krevní stružky vznikají při vytékání krve z ran na těle nebo z tělních dutin. Krevní kaluže se nacházejí na místech s výrazným

⁵⁹ MATOUŠKOVÁ, Ingrid. Aplikovaná forenzní psychologie. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-2474580-0, s. 177-178.

krvácením, obvykle v těsné blízkosti zdroje krvácení. Dalšími typy krevních stop jsou otisky a otěry, které vznikají po kontaktu zakrváceného předmětu s povrchem. Při analýze krevních stop se nejprve provádí biochemický test, aby se potvrdilo, že jde o krev. Následuje imunologický test, který určuje, zda jde o krev lidskou nebo zvířecí. Na závěr se stanoví krevní skupina. Pokud jsou výsledky prvních dvou testů negativní, další analýzy se neprovádějí. Biologické stopy mohou mít různou podobu – mohou být suché, vlhké či být v tekuté formě (např. krev či moč). Většinou jsou viditelné, avšak v některých případech mohou být naopak neviditelné, tzv. latentní (např. krev nacházející se na černé tkanině, sperma či sliny na světlém podkladu). I latentní stopy lze však zviditelnit, a to prostřednictvím zdroj světla, u kterých je možné nastavit vlnovou délku (denní světlo, UV), a to v kombinaci se speciálními filtry.⁶⁰

Je nutné se zmínit také o metodě DNA, což je metoda molekulární genetiky, díky které lze identifikovat původ krevních stop a jiných biologických materiálů s takovou jistotou, která se blíží individuální identifikaci. Proto je využití DNA analýzy v kriminalistické praxi zcela nepřehlédnutelné. DNA představuje zkratku pro deoxyribonukleovou kyselinu, která funguje jako nosič genetických instrukcí. Je klíčovým prvkem pro život, neboť uchovává informace, které řídí chování buněk a určují vlastnosti organismu. Struktura DNA byla identifikována již v roce 1869, ale objev její dvojité šroubovice se datuje do roku 1952, kdy J. Watson a F. Crick poprvé prezentovali své závěry veřejnosti. Za tento objev získali Nobelovu cenu. Metoda vytváření unikátního genetického profilu jedince, kterou jako první na světě použil Alec Jeffreys k vyřešení dvou brutálních vražd se sexuálním motivem, byla od té doby neustále zdokonalována. Charakteristickými rysy DNA jsou tak individuální, že umožňují odlišit jednotlivce lépe než dědičné znaky. Možnosti aplikace analýzy DNA v kriminalistické praxi jsou rozmanité. DNA se používá např. k identifikaci pachatelů trestných činů, kteří zanechali biologické stopy obsahující DNA na místě činu, jako jsou krevní skvrny, vlasy s kořínky, malé kousky kůže nebo jiné tkáně apod. Z nepatrných biologických stop je možné určit

⁶⁰ ŠTEFAN, Jiří a HLADÍK, Jiří. Soudní lékařství a jeho moderní trendy. Praha: Grada, 2012. ISBN 97880-247-3594-8, s. 283-284.

taktéž pohlaví apod. DNA analýza se v praxi používá k identifikaci pachatelů, kteří by jinak mohli uniknout spravedlnosti.⁶¹

4.4 Typické vyšetřovací situace

Vyšetřovací situace je klíčovým momentem v procesu vyšetřování trestného činu, kdy se vyšetřovatelé rozhodují o dalším postupu a vybraných metodách. Kriminální situace zahrnuje různé podmínky a okolnosti, které ovlivňují vznik a způsob provedení trestného činu. Tyto faktory mají vliv nejen na metody páchání kriminality, ale také na vznik a zánik stop spojených s těmito činy. Každá kriminální situace nese specifická rizika a výzvy, které musí být zohledněny při vyšetřování a potírání trestné činnosti. Každá vyšetřovací situace je unikátní, liší se charakterem, množstvím a kvalitou informací získaných na začátku trestního řízení či během jeho průběhu. Týká se to situací, kdy je nutné analyzovat a interpretovat důkazy, prověřovat svědecké výpovědi a zjišťovat okolnosti související s trestným činem. Vyšetřování může být komplikované, pokud jsou důkazy nejednoznačné nebo nedostatečné, nebo když je nutné využít specifických vyšetřovacích technik. Každý případ vyžaduje individuální přístup a strategii, aby bylo dosaženo co nejefektivnějšího a spravedlivého vyšetřování.⁶²

Typické vyšetřovací situace vychází jak z charakteru shromážděných důkazů, tak z jejich obsahu a množství. V případě vraždy je možné hovořit o několika typických vyšetřovacích situacích. První scénář se týká situace, kdy jsou pachatel i oběť známi. V této situaci může pachatel buď přiznat spáchání trestného činu, popřít jej nebo být dokonce na útěku. Druhá situace nastává, když je známa oběť, ale pachatel zůstává neznámý. V této variantě se rozlišuje mezi případy, kdy je identita oběti známá a kdy není. Třetí možností je situace, kdy existují objektivní důkazy naznačující spáchání vraždy, ale nejsou k dispozici ani oběť, ani pachatel.⁶³

⁶¹ POLICIE ČR. Zkoumání DNA. Online. Policie ČR. 2020. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/zkoumani-dna.aspx>. [cit. 2024-05-20].

⁶² BOUKALOVÁ, Hedvika a GILLERNOVÁ, Ilona. Kapitoly z forenzní psychologie. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2020. ISBN 978-80-246-4461-5, s. 278-279.

⁶³ STACH, Jan. Metodika vyšetřování vražd. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2005. ISBN 80-7251-194-7, s. 55.

Kapitola 4.2 – 4.4

Kapitoly se podrobně věnují tomu, jaké kriminalistické metody se používají při vyšetřování vraždy. Nejprve se zaměřuje na ohledání místa činu, které je základním a zároveň klíčovým postupem v prvotní fázi vyšetřování. Tento úkon je zakotven v trestním řádu a slouží k získání co nejpresnějších a nejobjektivnějších informací z místa, kde k trestnému činu došlo. Ohledání obvykle provádějí kriminalisté za účasti odborníků, a výsledkem by měl být podrobný záznam včetně fotografií, plánků a dalších forem dokumentace. Místo činu se přitom chápe nejen jako samotné místo, kde došlo k vraždě (v užším smyslu), ale i jako všechna místa související s přípravou, únikem nebo odstraněním důkazů (v širším smyslu).

Součástí vyšetřování je zjištění totožnosti oběti, což výrazně ovlivňuje směr celého případu. Pokud je oběť identifikována, je možné začít pátrat v jejích osobních vztazích, minulosti a okolí, což často vede k podezřelému. Nezbytnou součástí je také určení příčiny smrti, která umožní přesně stanovit, zda šlo skutečně o vraždu a jakým způsobem byla spáchána. Klíčovým momentem je i rekonstrukce činu, ke které pomáhá nejen místo nálezů těla, ale také další stopy rozeseté na různých místech.

Kapitola se dále věnuje tzv. typickým stopám u vražd, které mají zásadní význam pro odhalení pachatele. Kriminalistická stopa je jakákoliv změna v prostředí nebo v lidském vědomí, která má souvislost s trestným činem. Může jít o hmotné důkazy (biologické stopy jako krev, vlasy, tkáň), ale i nehmotné stopy, jako jsou paměťové otisky v hlavách svědků. Důležité je, aby takové stopy byly zjištěitelné a měly trestněprávní význam. V rámci biologických stop je podrobně rozebrána analýza krve včetně typů krevních stop a metoda DNA, která umožňuje téměř jednoznačnou identifikaci osoby. Tato technika se dnes považuje za jeden z nejspolehlivějších důkazních prostředků v kriminalistice.

V poslední řadě se text věnuje i typickým vyšetřovacím situacím, tedy konkrétním scénářům, s nimiž se vyšetřovatelé mohou při vyšetřování vraždy setkat. Každý případ je jiný a vyžaduje individuální přístup, který vychází z množství dostupných důkazů, jejich povahy a vztahu mezi obětí a pachatelem. Mezi typické situace patří například případy, kdy je znám pachatel i oběť, kdy je známa jen oběť nebo naopak

ani jedna z těchto osob. Někdy se dokonce stává, že se vyšetřuje podezření na vraždu, ale chybí jak tělo, tak konkrétní podezřelý.

Celkově kapitola ukazuje, že vyšetřování vraždy je komplexní proces, který kombinuje různé kriminalistické, forenzní a analytické metody. Každá stopa, každý výsledek nebo odborný posudek může přispět k objasnění případu. Práce kriminalistů je tak nejen technicky a odborně náročná, ale vyžaduje i schopnost logicky a kreativně uvažovat v rámci proměnlivých a často nejednoznačných situací.⁶⁴

4.5 Pachatel vraždy

Pachatele je možné definovat jako jedince, který spáchal činy, jež jsou podle zákonů považovány za trestné. Tato definice však může zahrnovat i osoby, které orgány odpovědné za trestní stíhání nedokáží dostat před soud. V kriminologii se zkoumají pachatelé jako celek, s důrazem na jejich vlastnosti a schopnosti, které mohou objasnit jejich kriminální jednání. Vytvářejí se různé typy pachatelů, avšak s poznatkem, že žádný ideální typ není v reálu dokonalý. Tato klasifikace je spíše snahou o obecné porozumění. Pachatelé vražd jsou pak předmětem zvláštního zájmu kvůli závažnosti těchto činů a jejich dopadu na společnost. Nicméně neexistuje žádná univerzální teorie či pohled na pachatele, protože vraždy se liší svou povahou, motivy a způsoby provedení. Společným znakem je pouze výsledek – smrt oběti.⁶⁵

Pro forenzní praxi se využívá k identifikaci pachatele osobnostní typologie. Zde je vhodné zmínit např. Cloningerovu teorii temperamentu a charakteru, což je psychobiologický model, který se využívá v psychodiagnostice osobnostních charakteristik pachatele. Charakter a temperament lze měřit a mezi jednotlivci je tak možné identifikovat odlišnosti. Teorie popisuje čtyři vrozené temperamentové dimenze. Dalším využívaným modelem typologie je tzv. Big Five model, což je pětifaktorový model osobnosti. Na základě této teorie lze lidskou přirozenost identifikovat jako poznatelnou, racionální, variabilní, aktivní. Mezi jednotlivými prvky a procesy pětifaktorové teorie určující vzájemné interakce patří např. biologické základy,

⁶⁴ Vlastní zpracování

⁶⁵ NOVOTNÝ, Oto a ZAPLETAL, Josef. Kriminologie. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7353-376-8, s. 113.

charakteristika adaptace, bazální tendence, objektivní fotografie apod. Jako poslední je možné zmínit Model Basic ID, jehož autorem je psycholog Lazarus. Tento model vznikl pro potřeby americké FBI. Jde o novější model zaměřující se na charakteristiku osobnosti. Osobnost je zde popisována v celkem sedmi dimenzích – reakce a viditelné chování, afektivní procesy, smyslové a tělesné pocity, imaginace, kognice, interpersonální vztahy pachatele, drogy.⁶⁶

Je zapotřebí si uvědomit, že každý trestný čin vraždy v sobě sumarizuje několik velmi nesourodých kriminálních chování, u kterých není možné nalézt žádný spojovací článek (výjimku tvoří výsledek jednání, tedy usmrcení oběti). Bezohlednost a lhostejnost se objevuje u pachatelů vražd nájemných, loupežných, sexuálních či sadistických apod. U vražd v rámci rodiny však chybí.⁶⁷

V kriminologii se autoři často snaží přinést různé typologie pachatelů, které slouží k lepšímu pochopení tématu a názornému výkladu. Je důležité si uvědomit, že tyto typologie nejsou vyčerpávající a jsou spíše užitečné jako náměty pro další analýzu, která by měla vycházet z odborné literatury. Typologie vrahů je různá, a to např. psychotický vrah projevující zřetelné příznaky vážné duševní poruchy, jako jsou bludy a halucinace, dezorientovaný vrah s charakteristickými psychotickými symptomy, „normální vrah“, hostilní vrah projevující nepřátelské chování či depresivní vrah. Vrahy je možné rozdělovat také následujícím způsobem:⁷²

- vrah s nadměrnou sebekontrolou, který je charakterizován vysokými zábrany a schopností snášet frustraci až do bodu vytržení, kdy může dojít k brutálním činům;
- vrah s nedostatečnou sebekontrolou s nižší tolerancí vůči frustraci, který velmi často projevuje agresivní chování, avšak jeho činy jsou méně brutální.

⁶⁶ MATOUŠKOVÁ, Ingrid. Aplikovaná forenzní psychologie. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-2474580-0, s. 180-182.

⁶⁷ MATOUŠKOVÁ, Ingrid. Aplikovaná forenzní psychologie. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-2474580-0, s. 180-182. ⁷² VÁLKOVÁ, Helena; KUČTA, Josef a HULÁKOVÁ, Jana. Základy kriminologie a trestní politiky. V Praze: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-732-3, s. 395.

Sociální prostředí, ve kterém se pachatel nachází, hraje také významnou roli. Větší počet vražd se děje v prostředí s vysokým rizikem, kde je násilí tolerováno nebo dokonce považováno za legitimní prostředek dosažení cíle. Často se jedná o oblasti, kde je výskyt osob s nadměrnou konzumací alkoholu nebo pod vlivem drog, což může ovlivnit jejich chování. Psychopati, kteří často projevují agresivitu a impulzivitu, jsou také častými pachateli. Mnoho pachatelů trpí mentálním postižením, jako je oligofrenie.

Vliv socioekonomických faktorů je rovněž zkoumán. Rizikovým faktorem je dále nepříznivé rodinné prostředí, kde může docházet k narušené výchově nebo dokonce k týrání.⁶⁸ V případě vrahů, kteří jsou uvězněni poprvé, se objevují submisivně či dominantně agresivní prvky v rámci interpersonálního jednání, dále rysy psychoticismu, tedy výrazně psychopatické rysy. Citový život není odpovídajícím způsobem rozvinutý, a proto těmto vrahům chybí smysl života. Vraždu většinou spáchají samostatně a své chování hodnotí jako neovladatelné. Naopak osobnost recidivních vrahů lze charakterizovat prostřednictvím vysoké nezávislosti na skupině a agresivními prvky v rámci interpersonálního jednání. Vraždu páchají většinou bez přípravy a v minulosti jim mohl být již uložen ochranný dohled. Inklinují tak k trestné činnosti stejného druhu. Je zde patrná absence hodnotícího soudu, a proto zde nelze hovořit o promyšleném jednání, které by k vraždě vedlo.⁶⁹

Vraždy jsou v posledních letech páchány stále častěji mladými.⁷⁰

4.6 Oběť vraždy

V teorii i praxi trestního práva, kriminologie a kriminalistiky byla oběť dlouhou dobu opomíjena, a to ve prospěch pachatele. A to navzdory tomu, že již v padesátých letech 20. století začala vznikat viktimologie jako samostatná vědecká disciplína v rámci kriminologie, zaměřená na oběti jako klíčový prvek pro pochopení mechanismu zločinu.⁷⁵ Oběť je možné definovat jako fyzickou osobu, která vlivem spáchaného

⁶⁸ VÁLKOVÁ, Helena; KUČTA, Josef a HULMÁKOVÁ, Jana. Základy kriminologie a trestní politiky. V Praze: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-732-3, s. 398-399.

⁶⁹ MATOUŠKOVÁ, Ingrid. Aplikovaná forenzní psychologie. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-2474580-0, s. 180-181. ⁷⁵ MAREŠOVÁ, Alena a MARTINKVOÁ, Milada. O významu poznávání obětí trestné činnosti. Online. MV ČR. 2020. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/maresova-obeti-pdf.aspx>. [cit. 2024-05-28].

⁷⁰ Vlastní zpracování

trestného činu utrpěla určitou újmu. Vědní obor, který zkoumá tu část kriminálního činu dotýkající se obětí, se nazývá viktimologie. V rámci viktimologie se střetávají různé pohledy na trestný čin, ať se již jedná o pohled psychologický, trestněprávní, kriminologický či sociologický apod. V dnešní době se kriminologie prostřednictvím viktimologie (z latinského *victima*, tedy oběť) intenzivně zabývá otázkami obětí. Zaměřuje se zejména na vztah mezi obětí a pachatelem, na důsledky trestného činu pro oběť a stále častěji se snaží poskytovat obětem pomoc, jak jednotlivým obětem konkrétních trestných činů, tak i prostřednictvím právních úprav, které zvýhodňují oběti obecně. Obětí trestného činu je v Česku každý třetí občan, což je poměrně vysoké číslo. Oběť má z hlediska vyšetřování trestného činu a taktéž v oblasti prevence kriminality naprosto zásadní roli. Mezi obětí a pachatelem vraždy dosti často existuje velmi blízký vztah, přičemž obětí se může stát kdokoliv. Pozornost je nutné zaměřit z hlediska objasnění trestného činu na chování oběti před trestným činem.⁷¹

Je pravděpodobné, že každý zná ve svém okolí někoho, kdo se stal obětí trestného činu. Ať už jde o vlastní zkušenost nebo zážitek, který sdílel někdo jiný, tyto události mají bezpochyby negativní dopad nejen na samotného postiženého, ale i na celou společnost. Přestože oběti byly původně na okraji zájmu nejen trestní politiky, ale i vědeckého výzkumu, v posledních letech se konečně začala situace měnit v jejich prospěch.⁷² Oběť je pojem kriminologický, viktimologický a také psychologický. Je nutné však zmínit, že v rámci trestního řádu není tento pojem zakotven. Cílem trestního řízení je vždy prosadit právo a potrestat pachatele trestného činu.⁷³ Je nutné zmínit se taktéž o zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestného činu, která vzniknul v návaznosti na evropskou legislativu. Jeho cílem je narovnat postavení oběti v oblasti vyšetřování trestného činu. Zákon odkazuje na to, že každá oběť, pokud se jako oběť cítí, je nutné za oběť skutečně

⁷¹ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk a SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. V Praze: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-878-9, s. 66.

⁷² ŠTEFUNKOVÁ, Michaela. *Oběti kriminality: poznatky z viktimizační studie*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. ISBN 978-80-7338-174-5, s.

⁷³ BOUKALOVÁ, Hedvika a GILLERNOVÁ, Ilona. *Kapitoly z forenzní psychologie*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2020. ISBN 978-80-246-4461-5, s. 129-130. ⁷⁹ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. In: *Sbírka zákonů ČR*. 2013.

považovat, pokud nevyjde najevo opak. Zákon kromě jiného definuje také institut tzv. zvlášť zranitelné oběti, což je např. dítě.⁷⁹

Viktimologie se zaměřuje na hledání důvodů, proč se určitá osoba stává obětí trestného činu, avšak dospěla k závěru, že na tuto otázku nelze jednoznačně odpovědět. Proto nabízí různé viktimogenní faktory a situace, které mohou zvýšit zranitelnost jedince. Tyto faktory a situace mohou sloužit jako vodítko pro prevenci, zejména v identifikaci situací, které si zaslouží zvláštní pozornost. Mezi tyto situace patří např. určitá místa, která mají vyšší pravděpodobnost výskytu trestných činů kvůli vysokému riziku. Každé město lze rozdělit do specifických viktimogenních zón, které jsou náchylné k určitým typům trestné činnosti, jako jsou loupeže nebo znásilnění, vraždy apod.⁷⁴ Viktimologie se soustředí na zkoumání obětí trestných činů, přičemž se zaměřuje na jejich biosociální a psychologické vlastnosti. Zkoumá také procesy viktimizace, vztahy mezi obětí a pachatelem a roli obětí v rámci vyšetřování a soudního řízení. Důraz je kladen na podporu obětí, včetně jejich odškodnění a rehabilitace, stejně jako na prevenci viktimizace, aby se minimalizovala možnost, že se stanou oběťmi trestné činnosti. Viktimologie se také zaměřuje na oběti, které byly opakovaně terčem trestných činů, a na hledání obecných příčin viktimizace, zejména opakované viktimizace. Kromě teoretického výzkumu se viktimologie zabývá i rozsáhlými empirickými studiemi, známými jako viktimologické výzkumy.

Vztah mezi obětí a pachatelem, pokud existuje, ovlivňuje nejen vznik a průběh trestného činu, ale i efektivitu všech klíčových kroků v trestním řízení. Tento vztah je důležitý od fáze vyšetřování, přes identifikaci pachatele policií, až po soudní řízení, kde slouží jako cenný zdroj důkazních informací. Vzhledem k tomu je tento vztah klíčový pro všechny pracovníky zapojené do případu. Pro hodnocení kvality vztahu mezi obětí a pachatelem se využívají viktimologická kritéria, která jsou aplikována již na počátku vyšetřování. Tato kritéria zahrnují intenzitu vztahu mezi obětí a pachatelem, okolnosti jeho vzniku, dobu trvání, přítomnost přímého kontaktu a schopnost vzájemného či

⁷⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Kriminální psychologie. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3, s. 78-81.

jednostranného ovlivňování během vyšetřování a soudního řízení. Veřejnost obvykle vnímá vztah mezi pachatelem a obětí jako vztah mezi vrahem a jeho obětí.⁷⁵

Oběti násilných trestných činů, kam spadá také vražda, mohou při sebeobraně způsobit útočníkovi vážné zranění, poškodit jeho oděv nebo zanechat jiné stopy. Tímto aktivním jednáním vytvářejí důkazy o trestném činu. Zároveň, jako cíle kriminálních útoků, oběti tyto stopy přijímají a nesou je na svém těle, oblečení nebo ve změnách psychického stavu. Identifikovatelné změny na oběti se tak stávají stopami trestného činu. Pokud jsou tyto změny zjistitelné a využitelné současnými kriminalistickými metodami, mají zásadní význam pro identifikaci pachatele, dokazování u soudu, usvědčení a odsouzení pachatele.⁷⁶

Je vhodné se zmínit o tzv. typologii obětí. Konstrukt tzv. typické oběti odkazuje na způsob, jakým je oběť vnímána a následně také hodnocena. Jde o soubor vlastností, které se u oběti trestného činu očekávají. Typologie obětí zahrnuje různé kategorie, které pomáhají lépe pochopit, kdo je nejvíce ohrožen trestnou činností, a proč. Zde jsou uvedené některé kategorie a charakteristiky typických obětí:⁸³

- primární oběť, která je přímo zasažena trestným činem (např. fyzicky zraněné osoby, oběti znásilnění, loupeží apod.);
- sekundární oběť, která není přímo zasažena trestným činem, ale trpí jeho následky (např. rodinní příslušníci a přátelé primární oběti);
- tzv. třetí strana, což je komunita nebo společnost jako celek, která může být nepřímo ovlivněna trestným činem (např. strach z kriminality, ekonomické náklady).

Další typologie vychází z rizikových faktorů:

⁷⁵ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk a SUCHÁNEK, Jaroslav. Kriminalistika. V Praze: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-878-9, s. 46-47.

⁷⁶ MAREŠOVÁ, Alena a MARTINKVOÁ, Milada. O významu poznávání obětí trestné činnosti. Online. MV ČR. 2020. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/maresova-obeti-pdf.aspx>. [cit. 2024-05-28].⁸³ BOUKALOVÁ, Hedvika a GILLERNOVÁ, Ilona. Kapitoly z forenzní psychologie. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2020. ISBN 978-80-246-4461-5, s. 143-144.

- sociodemografické faktory (věk, pohlaví, socioekonomický status, zaměstnání, vzdělání);
- životní styl a rutiny, osoby s určitým životním stylem nebo rutinami mohou být náchylnější k obětem (např. osoby často chodící nočními ulicemi, ti, kteří se pohybují v rizikových čtvrtích);
- vztahové faktory, kdy mohou být oběti spojeni s pachatelem určitým vztahem (např. oběti domácího násilí);
- psychologické faktory, tedy osobnostní rysy, mentální zdraví a chování mohou ovlivnit, zda se někdo stane obětí (např. důvěřivost, agresivita).

V praxi je známá také tzv. Mendelsohnova typologie obětí, která prezentuje systematické rozdělení obětí trestných činů podle jejich odpovědnosti a míry viny. Mendelsohn rozlišoval různé typy obětí na základě jejich odpovědnosti a chování. Zcela nevinná oběť je někdo, kdo nemá žádný podíl na tom, že se stal obětí. Další kategorií jsou oběti z nevědomosti, které se staly oběťmi kvůli své neinformovanosti, a oběti z neopatrnosti, které se dostaly do nebezpečné situace kvůli vlastní nedbalosti. Provokující oběti jsou ty, které svým chováním vyprovokovaly pachatele. Útočné oběti jsou ty, které se samy chovaly agresivně. Mendelsohn také uváděl simulující oběti, které předstírají, že jsou oběťmi, a domnělé oběti, které se mylně považují za oběti. Ostatní typologie vycházejí z těchto základních kategorií a rozšiřují je o další typy, jako jsou např. oběti, které se následně stávají pachateli. Typologie obětí slouží jako nástroj pro pochopení dynamiky viktimizace, umožňuje lepší zaměření preventivních opatření a efektivnější poskytování pomoci a podpory obětem.⁷⁷

4.7 Motiv vraždy

Motivy, které vedou pachatele k vraždě, jsou velmi rozmanité a hrají klíčovou roli při objasňování případu. Motiv je rovněž zásadní v rámci soudního řízení. Může vycházet z různých osobních a sociálních faktorů. Jedním z hlavních motivů jsou konflikty mezilidských vztahů. V těchto případech bývá vražda často výsledkem silných emocí,

⁷⁷ MAREŠOVÁ, Alena a MARTINKVOÁ, Milada. O významu poznávání obětí trestné činnosti. Online. MV ČR. 2020. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/maresova-obeti-pdf.aspx>. [cit. 2024-05-28].

jako jsou žárlivost, msta nebo nenávist. Konflikty v rodině, mezi partnery nebo přáteli mohou vyústit v situaci, kdy jedna strana vnímá násilí jako jedinou možnou odpověď. Další kategorií jsou zjištěné vraždy, motivované touhou získat majetek nebo finanční výhodu. Příkladem jsou vraždy spojené s dědictvím nebo majetkem, včetně loupežných vražd, kdy pachatel usiluje o peníze nebo cennosti oběti. Vraždy nazývané krycí se objevují, když pachatel záměrně zabije svědka nebo jinou osobu, která by mohla ohrozit jeho svobodu a odhalit jinou trestnou činnost. V takových případech se pachatel snaží uniknout trestní odpovědnosti a zabránit odhalení svého zločinu. Sexuální motivy mohou zahrnovat sadistické činy, které pramení z deviantních sexuálních touh. Tyto vraždy jsou obvykle charakterizovány velkou krutostí a násilím vůči oběti. Dalšími případy jsou vraždy z útrpnosti, tedy eutanazie, které mohou být motivovány snahou ukončit utrpení nevyléčitelně nemocného člověka, přičemž právní a etické aspekty těchto činů zůstávají kontroverzní. Politické vraždy jsou motivovány ideologickými nebo politickými důvody, kdy pachatelé usilují o odstranění politických oponentů, vládních představitelů nebo aktivistů, aby dosáhli svých politických cílů nebo destabilizovali společnost. Tyto různé motivy ukazují širokou škálu důvodů, které mohou vést k tak extrémnímu činu, a odrážejí různé aspekty lidského chování a společenských interakcí.⁷⁸

Z výše uvedeného vyplývá, že existuje široká škála motivů pro vraždy, avšak je důležité si uvědomit, že se mohou měnit v závislosti na vývoji společnosti. Mezi nejčastější patří ty, které vycházejí z osobních vztahů, jako je žárlivost, majetkové spory, domácí násilí nebo nenávist. V dnešní době jsou také častým motivem vraždy spojené s loupežemi nebo objednané vraždy, kdy pachatel usiluje o finanční odměnu. Další důležitou motivací může být snaha pachatele zbavit se svědka svého protiprávního jednání nebo samotné oběti. Sexuální motivace také hraje roli, zejména u vražd spáchaných sexuálního charakteru, přičemž pachatelé často trpí určitými psychickými poruchami. I když někteří pachatelé mohou mít předchozí záznamy v trestním rejstříku, není to pravidlem. Pro policii je zásadním úkolem včasné dopadení pachatele, aby se předešlo opakování těchto

⁷⁸ MARTÍNEK, Petr a ZÍDKA, Aleš. Metodika vyšetřování vražd. Online. Bezpečnostní sbory. 2011. Dostupné z: https://bezpecnostni-sbory.wbs.cz/clanky/6-2011/metodika_vysetrovani_vrazdprezentace.pdf. [cit. 2024-05-28].

činů a omezila se recidiva.⁷⁹ V současné době roste počet vražd s nejasnou či obtížně identifikovatelnou motivací. Dále je nutné zmínit, že trend násilných trestných činů se pozvolna přesouvá již mimo rodinu, jelikož pachatelé dosti často svoji oběť potkají zcela náhodně nebo si ji náhodně vyhlédnou, potažmo pachatelé nemají k oběti vůbec žádný vztah a vraždí tzv. na zakázku.⁸⁰

Kapitola 4.5 – 4.7

Text se zaměřuje na tři klíčové oblasti spojené s trestným činem vraždy – pachatele, oběť a motiv. Nejprve popisuje pachatele jako osoby, které spáchaly trestný čin, přičemž v kriminologii nejde jen o to, kdo čin spáchal, ale také proč a za jakých okolností. Pro účely forenzní praxe se využívají různé psychologické modely osobnosti, jako je Cloningerova teorie temperamentu a charakteru, pětifaktorový model Big Five nebo Model BASIC ID. Tyto modely pomáhají identifikovat povahové rysy, sklony a způsoby chování, které mohou souviset s násilným jednáním. Dále jsou pachatelé klasifikováni podle míry sebekontroly nebo podle psychického stavu. Zároveň se zdůrazňuje, že neexistuje univerzální profil vraha, protože motivy i okolnosti činů jsou velmi rozmanité. Velký vliv na jednání pachatele má jeho sociální prostředí, užívání návykových látek nebo přítomnost duševních poruch. V textu se rovněž rozlišuje mezi pachateli prvotrestanými a recidivisty, kteří se odlišují jak způsobem provedení činu, tak povahou osobnosti. Zmíněn je i trend nárůstu vražd páchaných mladistvými.

Druhá část se věnuje oběti vraždy. Viktimologie, jako vědní disciplína, se zaměřuje na zkoumání obětí, jejich vztahu k pachateli, důsledků trestných činů a možností, jak oběti pomáhat. Oběť je definována jako fyzická osoba, která utrpěla újmu v důsledku trestného činu. Dlouhou dobu byla v kriminologii opomíjena, ale moderní přístup klade důraz na její význam nejen v rámci vyšetřování, ale i prevence kriminality. Pozornost se zaměřuje i na oběti, které zanechávají důležité stopy na místě činu, čímž pomáhají objasnění případu. Upozorňuje se, že vztah mezi pachatelem a obětí bývá často blízký, rodinný nebo partnerský, což je klíčové pro pochopení motivace a průběhu činu.

⁷⁹ STACH, Jan. Metodika vyšetřování vražd. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2005. ISBN 80-7251-194-7, s. 99-101.

⁸⁰ BOUKALOVÁ, Hedvika a GILLERNOVÁ, Ilona. Kapitoly z forenzní psychologie. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2020. ISBN 978-80-246-4461-5, s. 151.

Důležitým bodem je zákon č. 45/2013 Sb., který posiluje práva obětí a zavádí institut zvlášť zranitelných obětí. Text se také věnuje typologii obětí od primárních, které utrpěly přímou újmu, přes sekundární, po tzv. třetí stranu, tedy společnost. V rámci viktimologie se sledují různé rizikové faktory, které mohou ovlivnit pravděpodobnost, že se někdo stane obětí, včetně demografických údajů, životního stylu či psychologických vlastností. Dále je představena Mendelsohnova typologie, která rozděluje oběti podle míry jejich podílu na činu od zcela nevinných až po ty, které svou viktimizaci předstírají nebo k ní samy přispívají.

Třetí část se zabývá motivací pachatelů vražd. Motiv je důležitý nejen pro pochopení samotného činu, ale také pro soudní řízení. Mezi nejčastější motivy patří konflikty v osobních vztazích, jako je žárlivost, msta nebo nenávist. Dále existují ziskové motivy, kdy je vražda spáchána kvůli majetku nebo finančnímu zisku, a tzv. krycí vraždy, jejichž cílem je zabránit prozrazení jiného trestného činu. Vraždy mohou být také sexuálně motivované, obzvlášť u pachatelů s deviantními sklony. Některé vraždy mohou být spáchány z útrpnosti (např. eutanazie), nebo z politických důvodů. V textu se zdůrazňuje, že motivy se v čase mění a že stále více činů má nejasnou nebo obtížně zjištěnou motivaci. Roste také počet vražd, při kterých pachatel nemá k oběti žádný vztah, nebo si ji vybírá náhodně. Tento vývoj ztěžuje vyšetřování a identifikaci pachatelů, protože neexistuje žádné přímé spojení mezi obětí a pachatelem.

Čtení a analýza problematiky vraždy z pohledu pachatele, oběti a motivace vede k hlubšímu zamyšlení nad tím, jak složitý a mnohovýrovný je tento trestný čin. Vražda není jen porušením zákona. Je to krajní forma násilí, která narušuje samotné základy důvěry, bezpečí a lidské sounáležitosti. Zabývat se tímto tématem proto znamená nejen hledat odpovědi na otázky, kdo a proč vraždí, ale také přemýšlet nad tím, co to vypovídá o našem světě, společnosti i lidské psychice.

Zarážející je, jak pestrá škála pachatelů i motivů existuje. Od osob jednajících v afektu až po chladnokrevné vrahy bez výčitek. Každý případ je svým způsobem unikátní, přestože výsledek je vždy stejně tragický – smrt člověka. Přístup kriminologie, psychologie či viktimologie ukazuje, že za vraždou často stojí hlubší příčiny, jako je

selhání ve výchově, patologické prostředí, frustrace, duševní poruchy nebo absence základních morálních hodnot.

Zvlášť silně působí poznatek, že mnoho vražd se odehrává v rámci rodiny nebo mezi blízkými osobami. Tato skutečnost otřásá představou, že domov je bezpečné místo, a nutí nás klást si otázky ohledně prevence, mezilidských vztahů a schopnosti řešit konflikty jiným způsobem než násilím. Vražda je v tomto kontextu často výsledkem dlouhodobého napětí, nevyřešených traumat nebo patologických vztahů.

Oběť, která byla dlouho přehlížena v odborné diskusi, dnes konečně získává své místo v centru pozornosti. Její role je klíčová nejen z hlediska vyšetřování, ale i v kontextu společenské empatie a potřeby ochrany zranitelných skupin. Viktimologie nám připomíná, že kriminalita nezasahuje pouze jednotlivce, ale má širší dopady na rodinu, komunitu a celou společnost.

Stejně tak motivace k vraždě není něco, co bychom mohli jednoduše odsoudit a nechat být. I když jsou činy pachatelů nepřijatelné, je důležité ptát se proč. Jen díky pochopení hlubších příčin, ať už jde o sociální vyloučení, mentální onemocnění nebo ekonomickou bídu, můžeme přemýšlet o reálné prevenci. Není to omluva, ale cesta k pochopení.

Téma vraždy nás nutí přemýšlet nad lidskou přirozeností, hranicemi zla, ale i možnostmi společnosti tyto tragické události zmírnit, pochopit a snad i předcházet jim. Je to úvaha o zranitelnosti, o důležitosti duševního zdraví, rodinného zázemí a společenské soudržnosti. A především o tom, jak cenný je každý lidský život, protože nic není tak definitivní jako smrt a nic by ji nemělo ospravedlňovat.⁸¹

⁸¹ Vlastní zpracování

5 Komparace trestněprávní úpravy trestných činů proti životu a zdraví se Slovenskem

5.1 Slovenské trestní právo

Slovenské trestní právo je součástí právního systému Slovenské republiky a reguluje právní vztahy týkající se trestní odpovědnosti, trestných činů a trestních sankcí. Je součástí moderního právního systému, který klade důraz na ochranu práv jednotlivců, spravedlnost a rovnost před zákonem. Cílem tohoto právního rámce je chránit veřejný pořádek a bezpečnost tím, že se zaměřuje na prevenci a postihování protiprávního jednání, zároveň zajišťuje spravedlivý průběh trestního řízení a ochranu práv jednotlivců.

Trestní právo na Slovensku je postaveno na ústavních a mezinárodních standardech, které zajišťují transparentnost a respektování lidských práv v rámci trestního řízení. Tento právní rámec je zakotven v souboru právních předpisů, přičemž klíčovým dokumentem je Trestní zákoník – zákon č. 300/2005 Z. z. (dále jen trestní zákoník), který vymezuje podmínky pro trestní odpovědnost, specifikuje jednotlivé trestné činy a stanoví příslušné tresty.

Trestní právo na Slovensku se skládá z několika základních rysů, které společně vytvářejí komplexní systém zaměřený na ochranu společnosti a práv. Trestní zákoník stanovuje podmínky pro trestní odpovědnost, vymezuje jednotlivé trestné činy a určuje sankce. Tento zákon spolu se zákonem č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok (dále jen trestní řád), reguluje procesní aspekty trestního řízení, zajišťuje spravedlivý proces a ochranu práv obviněných, obžalovaných a poškozených. Trestní odpovědnost je v tomto právním systému založena na zásadě zavinění, což znamená, že trestní odpovědnost může vzniknout pouze v případě, že osoba spáchala trestný čin úmyslně nebo z nedbalosti, pokud do zákon výslovně uvádí.⁸²

Důležitým principem je také kategorizace trestných činů, která rozlišuje mezi závažnějšími zločiny a méně závažnými přestupky, přičemž každý typ trestného činu je

⁸² AION SK, S.R.O. *Zákony pre ľudí*. Online. 2005. Dostupné z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005301>. [cit. 2025-03-04].

postihován odpovídající sankcí. Tresty, které mohou být uloženy, zahrnují odnětí svobody, peněžité tresty, podmíněné tresty nebo jiné sankce, které mají za cíl nejen potrestat, ale také rehabilitovat pachatele a zajistit jeho resocializaci.

V rámci práva na obhajobu má každý obviněný právo být zastupován obhájcem, vyjadřovat se k obvinění, předkládat důkazy a být informován o povaze obvinění. Tento princip je součástí presumpce neviny, která stanoví, že každá osoba je považována za nevinnou, dokud její vina není prokázána v souladu s právními normami.

Slovenské trestní právo klade důraz na mezinárodní a evropské standardy, které ovlivňují jeho aplikaci, a to jak prostřednictvím evropskými předpisy, tak i v rámci mezinárodní spolupráce v oblasti trestního práva. Zásady trestního práva jako legality (*nullum crimen sine lege*), subsidiarita (trestní právo jako poslední prostředek) nebo přiměřenost trestu podporují právní jistotu a spravedlnost.

Trestní právo na Slovensku rovněž umožňuje alternativní sankce a rehabilitační opatření, které mají zamezit recidivě a pomoci pachateli v návratu do společnosti. V neposlední řadě, veřejnost trestního řízení je jedním z pilířů spravedlivého procesu, což znamená, že trestní řízení je obvykle otevřeno veřejnosti, pokud neexistují důvody pro jeho utajení⁸³

Tento komplexní právní rámec nejen zajišťuje ochranu společnosti před kriminalitou, ale zároveň chrání práva jednotlivců a zaručuje spravedlivý a transparentní proces pro všechny účastníky trestního řízení.⁸⁴

5.2 Prameny slovenského trestního práva

- Ústava Slovenskej republiky (460/1992 Sb.)

Ústava je základním pramenem právního řádu, který vymezuje základní principy trestního práva, jako je ochrana lidských práv, presumpce neviny a rovnost před zákonem. Upravuje také kompetence a strukturu státních orgánů, které mají na starosti trestní řízení.

- Trestný zákon (300/2005 Z. z.)

⁸³ Mašľanyová, D., et al. Trestné právo hmotné : všeobecná a osobitná časť. 2 vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2016. 245 s.

⁸⁴ AION SK, S.R.O. *Zákony pre ľudí*. Online. 2005. Dostupné z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005301>. [cit. 2025-03-04].

Trestní zákoník je klíčovým pramenem slovenského trestního práva. Vymezuje jednotlivé trestné činy, stanoví podmínky pro trestní odpovědnost a určuje příslušné sankce. Tento zákon je zásadní pro vymezení právních důsledků pro protiprávní jednání.

- Trestný poriadok (301/2005 Z. z.)

Trestní řád reguluje procesní stránku trestního řízení. Určuje pravidla pro vyšetřování, obvinění, obhajobu, soudní řízení a výkon trestů. Zajišťuje spravedlivý průběh trestního procesu a ochranu práv účastníků řízení.

- Zákon o výkonu trestu odnětí svobody (zákon č. 475/2005 Z. z.)

Tento zákon upravuje podmínky pro výkon trestu odnětí svobody a vězeňské služby, včetně práv vězňů, pravidel pro podmíněné propuštění a další záležitosti týkající se vězeňské politiky.

- Zákon o amnestii a o milosti (zákon č. 58/1969 Z. z.)

Tento zákon upravuje možnosti udělení amnestie nebo milosti pachatelům trestných činů, čímž se umožňuje zmírnění trestů nebo jejich úplné prominutí. O amnestii nebo milosti rozhoduje prezident republiky.

- Zákony a předpisy vydávané v rámci pravomoci státních orgánů

Dalšími prameny mohou být specifické zákony a podzákoné předpisy (např. vyhlášky, nařízení), které detailně upravují konkrétní otázky, jako je například kriminalistika, trestní řízení, vyšetřování, důkazy apod.

- Mezinárodní smlouvy a úmluvy^{85, 86}

5.3 Trestné činy proti životu

Trestné činy proti životu jsou jednou z nejzávažnějších kategorií trestné činnosti v každém právním systému, a to i v tom slovenském. Tato oblast trestního práva se zaměřuje na ochranu nejzákladnějšího lidského práva – práva na život. Slovenské trestní právo tyto činy považuje za obzvlášť vážné, protože ohrožují samotnou existenci člověka, a proto jsou k nim aplikovány přísné tresty.

⁸⁵ *Slovenský trestní zákon*. Prameny. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006. ISBN 807338-055-2. s. 22 – 24

⁸⁶ *Slovenský trestní řád*. Prameny. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006. ISBN 80-7338-056-0. s. 18 – 28

Trestní zákoník Slovenské republiky vymezuje několik typů trestných činů, které jsou spojeny s usmrcením člověka, a to jak záměrně, tak i z nedbalosti. Za tyto činy jsou pachatelé obvykle trestáni přísně, přičemž trestní sankce mohou zahrnovat odnětí svobody, a to včetně doživotního trestu. Trestní zákoník rovněž zohledňuje různé okolnosti, které mohou ovlivnit výši trestu, jako je motiv činu, způsob spáchání, nebo například pohnutky, které vedly k činu.

Trestné činy proti životu zahrnují nejen případy, kdy pachatel úmyslně usmrtí jinou osobu, ale i případy, kdy dojde k usmrcení z nedbalosti, například v důsledku nepozornosti, porušení bezpečnostních pravidel nebo v důsledku nehody. I v těchto případech trestní právo na Slovensku přistupuje k pachateli s velkou přísností, neboť i neúmyslné usmrcení má vážné důsledky pro oběť a její rodinu.

Slovenské trestní právo při rozhodování o trestech zohledňuje nejen samotnou závažnost činu, ale také ochranu práv obětí a spravedlivý průběh trestního řízení. To zahrnuje především právo na obhajobu obviněného a zajištění spravedlivého procesu.

Kromě právních aspektů je otázka trestných činů proti životu i otázkou morální a etické, neboť společnost ve své podstatě vnímá ochranu života jako jednu z nejvyšších hodnot. Tresty za takovéto činy mají nejen potrestat pachatele, ale i fungovat jako prevence a odstrašení pro ostatní potenciální pachatele, aby si byli vědomi závažnosti porušení práva na život.⁸⁷

5.4 Trestné činy §144 – 154

Trestné činy proti životu jsou upraveny v slovenském trestním zákoníku, konkrétně v první hlavě a prvním díle, kde se zaměřuje na ochranu života jako základní hodnoty. Mezi nejzávažnější trestné činy proti životu patří úkladná vražda a vražda, které jsou považovány za těžké porušení právního a etického rámce společnosti. Úkladná vražda, definovaná v § 144 trestního zákoníku, zahrnuje úmyslné usmrcení osoby s předem promyšleným záměrem. Tento čin je trestán odnětím svobody na období 20 až 25 let. V případě závažnějších okolností, jako je spáchání činu na více osobách, za účelem

⁸⁷ Mašľanyová, D., et al. Trestné právo hmotné : všeobecná a osobitná časť. 2 vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2016. 245 s.

získání majetkového prospěchu nebo v rámci nebezpečného spolčení, může být trest výrazně přísnější, až do doživotí.

Vražda, dle § 145, představuje úmyslné usmrcení jiného člověka. Za tento čin může být pachatel uložen trest odnětí svobody v délce 15 až 20 let. V obdobných případech, kdy je čin spáchán na chráněné osobě, za zvlášť přitěžujících okolností nebo za účelem materiálního prospěchu, může být trest zvýšen na 20 až 25 let, případně může být udělen doživotní trest.

Specifickou kategorií vraždy je vražda novorozeného dítěte matkou, podle § 146. V situaci, kdy matka v důsledku silného rozrušení způsobeného porodem úmyslně usmrtí své novorozené dítě, se trestní sankce pohybují v rozmezí 4 až 8 let. Tento zmírněný trest reflektuje psychologický stav matky v kritické fázi porodu a v jeho bezprostředním následku.

Zabití, které je v trestním zákoníku upraveno v § 147 a § 148, se považuje za méně závažný čin než vražda, nicméně stále jde o velmi vážný trestný čin. K němu dochází, když osoba úmyslně způsobí smrt jiné osoby v důsledku nedbalosti, přičemž měla v úmyslu způsobit těžkou újmu na zdraví. V případě spáchání činu na chráněné osobě nebo z osobního motivu, trestní sazby mohou být zvýšeny, a to na 7 až 10 let. Uvážené posuzování okolností, jako je způsob provedení činu nebo jeho závažnost, je zásadní pro stanovení trestu.

Trestný čin usmrcení z nedbalosti je definován v § 149. Pokud někdo z nedbalosti způsobí smrt jiné osoby, například porušením předpisů o bezpečnosti při práci nebo v dopravě, může být potrestán až 3 roky odnětí svobody. V případech, kdy dojde k usmrcení více osob nebo kdy pachatel jednal v takovém stavu, který byl výsledkem vlivu návykové látky, může být trest zpřísněn na 7 až 12 let.

Slovenský trestní zákoník rovněž upravuje trestné činy spojené s neoprávněným přerušením těhotenství. V § 150–154 jsou specifikovány tresty pro ty, kteří bez souhlasu ženy uměle přeruší těhotenství nebo pokud k interrupci dojde v rozporu s právními předpisy. Za takové činy hrozí pachatelům tresty v rozmezí 3 až 15 let, přičemž závažnost trestu závisí na způsobu provedení činu, případně na důsledcích pro zdraví ženy, jako je těžká újma nebo smrt.

Trestní zákoník také řeší problematiku účasti na sebevraždě, což je uvedeno v § 154. Pokud někdo jinému poskytne pomoc nebo podnět ke spáchání sebevraždy a dojde k pokusu o sebevraždu, může být potrestán odnětím svobody na dobu 6 měsíců až 3 let. Tento trest se může zvýšit ze 3 až na 8 let, pokud byl čin spáchán na chráněné osobě nebo z osobního motivu.

Ochrana lidského života je tedy v slovenském trestním právu chráněna přísně stanovenými tresty. Tresty za činy proti životu jsou závislé na okolnostech a závažnosti každého jednotlivého případu, přičemž trestní politika zohledňuje jak motivaci pachatele, tak i způsob provedení činu.⁸⁸

Kapitola 5 – 5.4

Text se podrobně zabývá slovenským trestním právem, jeho strukturou, základními principy a právními normami, které upravují trestní odpovědnost jednotlivců za protiprávní jednání. Slovenské trestní právo je součástí právního systému Slovenské republiky a slouží k ochraně veřejného pořádku a bezpečnosti. Zaměřuje se na prevenci a postihování trestné činnosti, zároveň však zajišťuje ochranu práv jednotlivců a spravedlivý průběh trestního řízení.

Trestní právo v tomto státě je v souladu s ústavními principy, jako je ochrana lidských práv, rovnost před zákonem a presumpce nevin, a zároveň respektuje mezinárodní standardy. Text upozorňuje, že právní rámec slovenského trestního práva je postaven na moderních principech, které zajišťují transparentnost a spravedlivé zacházení s každým účastníkem trestního řízení.

Struktura a prameny slovenského trestního práva.

Text zdůrazňuje, že klíčovým pramenem slovenského trestního práva je Trestní zákoník (zákon č. 300/2005 Z. z.), který vymezuje jednotlivé trestné činy, podmínky pro trestní odpovědnost a určuje odpovídající tresty. Trestní zákoník se zaměřuje nejen na

⁸⁸ *Slovenský trestní zákon*. Prameny. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006. ISBN 80-7338-055-2. s. 80 – 83

samotné definice trestných činů, ale i na zásady trestní odpovědnosti, jako je zásada zavinění (pachatel nese odpovědnost pouze v případě, že čin spáchal úmyslně nebo z nedbalosti).

Dalším důležitým právním předpisem je Trestní řád (zákon č. 301/2005 Z. z.), který reguluje procesní stránku trestního řízení. Stanovuje pravidla pro vyšetřování, obvinění, soudní řízení, obhajobu obviněného a výkon trestu. Trestní řád klade důraz na zajištění spravedlivého procesu a ochranu práv obviněných, obžalovaných a poškozených, a to jak na úrovni procedurálních pravidel, tak na úrovni zajištění práva na obhajobu.

Text také zmiňuje další právní předpisy, jako je Zákon o výkonu trestu odnětí svobody, který upravuje podmínky pro výkon trestu ve věznicích a pravidla pro podmíněné propuštění. Dalšími prameny mohou být specifické zákony a předpisy vydávané v rámci pravomoci státních orgánů, například zákony týkající se kriminalistiky, vyšetřování nebo důkazů.

Trestné činy proti životu.

Jednou z klíčových částí textu je oblast trestných činů proti životu, které slovenské trestní právo považuje za nejzávažnější. Tyto trestné činy se zaměřují na ochranu základní lidské hodnoty – práva na život, a proto jsou za ně ukládány přísné tresty. Text uvádí, že slovensky trestní zákoník vymezuje různé trestné činy, které mohou vést k usmrcení člověka – jak záměrně, tak z nedbalosti. Mezi těmito trestnými činy jsou úkladná vražda, vražda, zabití, usmrcení z nedbalosti, ale i zločiny spojené s neoprávněným přerušením těhotenství nebo pomocí při sebevraždě.

Úkladná vražda a vražda.

Úkladná vražda, definovaná v § 144 slovenského trestního zákoníku, je jedním z nejzávažnějších trestných činů. Jde o úmyslné usmrcení osoby, přičemž pachatel měl předem promyšlený záměr. Za tento čin může být pachateli uložen trest odnětí svobody na dobu 20 až 25 let, a pokud je vražda spáchána za zvlášť závažných okolností (například na více osobách, za účelem majetkového prospěchu nebo v rámci nebezpečného spolčení), trest může být zvýšen až na doživotí.

Vražda, jak je definována v § 145, představuje rovněž úmyslné usmrcení jiné osoby, ale bez předem promyšleného záměru. Trest za vraždu se pohybuje v rozmezí 15 až 20 let odnětí svobody. V případě zvlášť přitěžujících okolností, jako je spáchání vraždy na chráněné osobě nebo s cílem materiálního prospěchu, může být trest zvýšen na 20 až 25 let, nebo dokonce na doživotí.

Zabití a usmrcení z nedbalosti.

Pokud dojde k usmrcení z nedbalosti, například v důsledku nepozornosti nebo porušení bezpečnostních předpisů, jde o méně závažný trestný čin než vražda. Zabití podle § 147 a § 148 se považuje za závažný trestný čin, ale zohledňuje se při něm nižší úmysl a okolnosti, které čin ovlivnily. Tresty se pohybují v rozmezí 7 až 10 let odnětí svobody, přičemž v případě přitěžujících okolností mohou být tyto tresty výrazně zvýšeny.

Usmrcení z nedbalosti podle § 149 je považováno za méně závažné, ale stále velmi závažné pro oběť i společnost. Tento trestný čin zahrnuje případy, kdy je smrt způsobena v důsledku nedbalosti, jako je porušení pravidel bezpečnosti při práci nebo dopravních předpisů. Tresty za tento čin mohou být až 3 roky odnětí svobody, ale pokud dojde k usmrcení více osob nebo pokud pachatel jednal pod vlivem návykových látek, trest může být zprísněn na 7 až 12 let.

Neoprávněné přerušování těhotenství a účast na sebevraždě.

Text se také věnuje trestným činům spojeným s neoprávněným přerušováním těhotenství, které jsou definovány v § 150–154 trestního zákoníku. Tento typ trestné činnosti je trestán v rozmezí 3 až 15 let odnětí svobody, přičemž závažnost trestu závisí na způsobu provedení činu a jeho důsledcích pro zdraví ženy.

Kromě toho se trestní zákoník zabývá i pomocí při sebevraždě, což je definováno v § 154. Trest za poskytnutí pomoci k spáchání sebevraždy je stanoven na 6 měsíců až 3 roky, přičemž trest se může zvýšit až na 8 let v případě spáchání činu na chráněné osobě nebo z osobního motivu.⁸⁹

⁸⁹ Vlastní zpracování

5.5 Komparace právních úprav

Komparace trestních právních úprav proti životu mezi Českou republikou a Slovenskou republikou ukazuje několik podobností i rozdílů v přístupu obou právních systémů k ochraně lidského života. Oba právní rámce se zaměřují na ochranu nejvyšší hodnoty – lidského života – a to prostřednictvím přísných trestů za úmyslné usmrcení, ale i za jiné činy, které ohrožují život a zdraví. **Vražda a úkladná vražda**

1. Česká úprava vraždu rozděluje do čtyř odstavců (Trestní zákoník ČR - § 140)

- Odst. 1: Vražda je definována jako úmyslné usmrcení jiného. Trestní sazba je stanovena na **10 až 18 let** odnětí svobody.
- Odst. 2: Pokud pachatel usmrtí jiného „s rozmyslem“ nebo po „předchozím uvážení“, trest je přísnější, tedy **12 až 20 let** odnětí svobody.
- Odst. 3: V případě kvalifikovaných okolností se trest zvyšuje na **15 až 20 let** odnětí svobody nebo výjimečný trest.
- Odst. 4: Příprava vraždy je trestná.

2. Slovenská úprava vraždu rozděluje do tří odstavců (Trestní zákoník SR - § 145)

- Odst. 1: Vražda je definována podobně jako v české úpravě jako úmyslné usmrcení. Trestní sazba je stanovena na **15 až 20 let** odnětí svobody.
- Odst. 2: Při existenci kvalifikovaných okolností se trest zvyšuje na **20 až 25 let** nebo na **doživotí**.
- Odst. 3: Pokud pachatel již byl za vraždu nebo úkladnou vraždu odsouzen, trest je opět zvýšen na **doživotí** nebo **25 let** odnětí svobody.

Podobnosti:

- Definice vraždy: Obě právní úpravy shodně definují vraždu jako úmyslné usmrcení jiné osoby.
- Trestní sazba: Obě úpravy se liší v rozsahu trestů. V českém trestním zákoníku je maximální sazba **18 let** v základní úpravě, zatímco ve slovenském je to **20 let**.

Tresty se zvyšují v přítomnosti kvalifikovaných okolností.

- Kvalifikované okolnosti: V obou úpravách je definováno několik okolností, které vedou k přísnějším trestům (např. vražda na více osobách, na těhotné ženě, dítěti apod.).
- Příprava vraždy: Obě úpravy považují přípravu vraždy za trestný čin, byť v českém trestním zákoníku je uvedena v § 140 odst. 4, kdežto ve slovenském trestním zákoníku není tato otázka přímo specifikována.

Rozdíly:

- Trestní sazba: V českém právu je trestní sazba pro základní vraždu nižší (10 až 18 let) než ve slovenském právu (15 až 20 let).
- Úkladná vražda vs. běžná vražda: Ve slovenském trestním zákoníku je vražda kategorizována jako "úkladná vražda", která se trestá přísněji. Tento termín má specifickou právní kvalifikaci ve slovenském právu. V českém právu se úkladná vražda neodděluje. Vražda v základní formě je definována jako úmyslné usmrcení.
- Trest za opětovné spáchání vraždy: V českém právu je za opětovné spáchání vraždy trest stanoven v rámci kvalifikovaných okolností v § 140 odst. 3. Ve slovenském právu je opětovné spáchání vraždy jako kvalifikovaná okolnost zahrnuta do § 145 odst. 2 a 3.
- Trest za doživotí: Slovenský trestní zákoník má doživotní trest uvedený výslovně v několika odstavcích (§ 144 odst. 3 a § 145 odst. 3), kdežto český právní řád mluví o výjimečném trestu (včetně doživotního trestu) v rámci specifických okolností.

Objekt trestného činu:

- Obě právní úpravy chrání lidský život, přičemž obě jsou si vědomy různých stupňů závažnosti vraždy podle okolností, jako je těhotná žena, dítě mladší 15 let, nebo vražda spáchaná na úřední osobě.
- V českém právu je podrobněji popsán široký okruh kvalifikovaných okolností (např. důvod vraždy pro rasu, etnickou příslušnost apod.), zatímco slovenský

právní řád klade důraz na zvažování motivů a také na kvalifikovanější tresty při spáchání vraždy na "chráněných osobách".⁹⁰ **Zabití**

V českém trestním zákoníku v § 141 se zabití chápe jako úmyslné usmrcení osoby v silném rozrušení, což vedlo k mírnějšímu trestnímu postihu než u vraždy. Trestní sazba za zabití je obvykle nižší a pohybuje se v rozmezí 8 až 16 let, v závislosti na okolnostech činu. Slovenský trestní zákoník v § 147 a § 148 má podobný přístup, ale uvádí, že zabití je trestáno za nedbalost nebo v případě, kdy je pachatel v silném emocionálním rozrušení způsobeném okolnostmi, které jsou buď vnitřně omluvitelné, nebo vyvolány chováním oběti. Tresty za tento čin jsou také nižší než za vraždu, v rozpětí od 7 do 15 let v závislosti na okolnostech.

Zabití v českém trestním zákoníku v § 141 je popsáno pouze ve dvou odstavcích, přičemž druhý odstavec je rozdělen na a), b) a c), podle toho, na kom pachatel trestný čin spáchá. Slovenský trestní zákoník má zabití popsané v § 147 a § 148, přičemž oba z nich jsou ještě rozděleny na a), b) a c).

Porovnání jednotlivých bodů 1. Objekt

- Český trestní zákoník: Zabití se zaměřuje na usmrcení osoby v afektu, tedy pod silným psychickým tlakem, který je ještě považován za omluvitelný. Tento afekt by měl být spojen s konkrétními okolnostmi, jako je strach, úlek nebo předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného.
- Slovenský trestní zákoník: Zabití je upraveno podle úmyslu způsobit těžkou újmu na zdraví, což vedlo k smrti oběti. I zde se hovoří o nedbalosti, která vedla k usmrcení, ale s rozdílem, že slovenský trestní zákoník nezohledňuje silný afekt nebo duševní stav pachatele ve stejné míře jako český.
- **Společné:** V obou právních rádech jde o usmrcení osoby, přičemž u obou je zohledněn záměr. V českém případě je přítomen silný afekt jako specifikující faktor, což není zřetelně jasné ve slovenském předpise.

⁹⁰ *Slovenský trestní zákon*. Prameny. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006. ISBN 807338-055-2. s. 80 – 83.

⁹¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502576-0, s. 529-534.

2. Trestní sazby

- Český trestní zákoník: Odstavec 1: 3 až 10 let
Odstavec 2: 5 až 15 let za spáchání činu na více osobách, těhotné ženě nebo dítěti mladším 15 let.
- Slovenský trestní zákoník:
§ 147 odstavec 1: 7 až 10 let
§ 147 odstavec 2: 9 až 12 let za spáchání činu na chráněné osobě nebo z osobního motivu
§ 148 odstavec 1: 3 až 8 let
§ 148 odstavec 2: 5 až 10 let za spáchání činu na chráněné osobě nebo z osobního motivu.

Rozdíl: V českém trestním zákoníku je minimální trest pro zabití v afektu 3 roky a maximální pro zabití za zvláštních okolností až 15 let odnětí svobody. Zatímco na Slovensku je minimum 5 let a maximální 12 let odnětí svobody.

3. Kvalifikované formy trestného činu

- Český trestní zákoník: Pokud je čin spáchán na více obětech, těhotné ženě, dítěti nebo jiných osobách, trestní sazba se zvyšuje na 5 až 15 let.
- Slovenský trestní zákoník: Zpřísnění trestu je podobné, ale slovenský trestní zákoník v některých případech zahrnuje širší formulace, jako například "z osobitného motivu" nebo "v nebezpečnom zoskupení", což může vést k širšímu okruhu kvalifikovaných trestných činů.⁹²

Vražda novorozeného dítěte matkou

Specifickou kategorií je v obou právních řádech vražda novorozeného dítěte matkou, která je v českém trestním zákoníku upravena v § 145 a trestá se odnětím svobody na 4 až 8 let. Slovenský trestní zákoník (§ 146) uvádí trest odnětí svobody v rozmezí 4 až 8 let pro matku, která v důsledku rozrušení způsobeného porodem úmyslně usmrtí

⁹² ZÁKONY PRE ĽUDÍ. *Trestný zákon 300/2005 Z. z.* Online. 2005. Dostupné z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300#cast2>. [cit. 2025-03-11].

novorozené dítě. Tento přístup v obou zemích reflektuje psychologické a emoční faktory, které mohou ovlivnit chování matky v okamžiku porodu.

Usmrcení z nedbalosti

V českém právu (§ 149 TZ) je usmrcení z nedbalosti definováno jako způsobení smrti jiné osoby porušením předpisů o bezpečnosti při práci nebo v dopravě. Tresty jsou stanoveny na 1 až 3 roky, přičemž závažnější případy mohou vést k trestu 7 až 12 let. Slovenský trestní zákoník (§ 149) má podobnou úpravu a tresty za usmrcení z nedbalosti jsou v rozmezí 3 až 7 let, přičemž přísnější tresty se ukládají za způsobení smrti více osobám nebo pod vlivem návykových látek.

Neoprávněné přerušování těhotenství

Dalším podobným aspektem je úprava trestného činu neoprávněného přerušování těhotenství. V českém právu je tento čin specifikován v § 159 TZ a trestá se odnětím svobody v rozmezí 1 až 3 let. Slovenský trestní zákoník (§ 150-154) upravuje přerušování těhotenství bez souhlasu ženy nebo v rozporu s právními předpisy, a tresty za tento čin jsou v rozsahu 3 až 15 let, přičemž závažnost činu ovlivňuje způsob provedení a důsledky pro zdraví ženy.

Účast na sebevraždě

Zajímavým rozdílem mezi českým a slovenským právem je trestní odpovědnost za účast na sebevraždě. V českém právu není specificky upraveno, jak se trestá pomoc při sebevraždě, avšak je možné uplatnit trestní odpovědnost za pomoc při spáchání sebevraždy, pokud by došlo k porušení jiných právních předpisů. Slovenský trestní zákoník v § 154 konkrétně upravuje trestní odpovědnost za účast na sebevraždě, přičemž trest může být odnětí svobody na 6 měsíců až 3 roky, a v případě přitěžujících okolností až na 8 let.^{93, 94}

⁹³JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-807502-576-0, s. 529-534.

⁹⁴Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: Sbírka zákonů ČR. 2009.

Kapitola 5.5

Text se zaměřuje na komparaci právních úprav týkajících se trestných činů proti životu v České republice a Slovenské republice. Hlavními body jsou srovnání trestních sazeb, definic jednotlivých trestných činů (vraždy, zabití, usmrcení z nedbalosti, neoprávněné přerušení těhotenství, účast na sebevraždě), a jak jednotlivé právní systémy přistupují k ochraně lidského života. Autor se zaměřuje na podobnosti a rozdíly v obou právních řádech, přičemž zmiňuje i specifické aspekty, jako je trestání vraždy novorozeného dítěte matkou, nebo úpravy týkající se sebevraždy.

Zamyšlení nad tímto textem nás nutí přemýšlet o tom, jaký význam má ochrana lidského života ve dvou právních systémech, které, ačkoli jsou geograficky blízko sebe a mají společné historické a kulturní kořeny, přistupují k těmto závažným otázkám s určitými odlišnostmi. Tyto rozdíly v trestních úpravách, ať už jde o délku trestů nebo konkrétní definice trestných činů, naznačují, jak právní systémy reflektují morální hodnoty dané společnosti a jak jsou schopny reagovat na měnící se okolnosti.

Co je však důležité, obě právní úpravy mají na mysli jednu klíčovou hodnotu – ochranu života. Ačkoliv tresty mohou být odlišné, jádro obou právních systémů spočívá v jasné ochraně života a v tom, jakým způsobem společnost zajišťuje zodpovědnost za vážné činy, které tento život ohrožují nebo ukončují.

Tento text také vyvolává otázky týkající se rovnováhy mezi trestním postihem a rehabilitací pachatelů, stejně jako otázky o proporci trestu vzhledem k závažnosti činu. Měly by být tresty tvrdší pro všechny typy vražd, nebo existují situace, kdy by trest měl reflektovat i psychologický stav pachatele, jako je tomu například u zabití v afektu? Jaký je vztah mezi trestem a prevencí těchto činů? A do jaké míry může trestní právo skutečně přispět k ochraně života, když i v rámci těchto právních úprav zůstávají otázky týkající se účinnosti a spravedlnosti trestů otevřené?

Porovnání právních systémů tak nevede jen k pochopení právních norem, ale i k hlubší úvaze o hodnotách, které tyto normy vyjadřují, a o způsobu, jakým se tyto hodnoty promítají do života lidí v obou zemích.⁹⁵

⁹⁵ Vlastní zpracování

Závěr komparace

Slovenské a české trestní právo vykazují řadu podobností, ale i určité odlišnosti. Obě právní úpravy vycházejí z podobných základních principů, které zahrnují ochranu lidských práv, transparentnost a rovnost před zákonem. Trestní odpovědnost v obou zemích je založena na zavinění, což znamená, že k trestní odpovědnosti dojde pouze tehdy, pokud osoba spáchala trestný čin úmyslně nebo z nedbalosti, pokud to zákon výslovně neuvádí. Mezi klíčové principy patří také presumpce nevinny a zásada legality, tedy že trestný čin může být považován za trestný pouze tehdy, pokud je explicitně uveden v zákoně.

Co se týče struktury právního rámce, v obou zemích najdeme podobně rozdělené právní předpisy. Základním právním předpisem v obou státech je trestní zákoník (v ČR Trestní zákoník č. 40/2009 Sb., na Slovensku Trestný zákon č. 300/2005 Z. z.), který definuje trestné činy a stanoví sankce. K tomu je přidružen trestní řád (v ČR Trestní řád č. 141/1961 Sb., na Slovensku Trestný poriadok č. 301/2005 Z. z.), který reguluje procesní stránku trestního řízení, včetně vyšetřování, obhajoby a soudního řízení. Obě právní úpravy se rovněž zaměřují na spravedlivý proces a ochranu práv účastníků řízení, a to včetně práva obviněného na obhajobu, práva předkládat důkazy a na informování o povaze obvinění.

Dalším společným rysem je i rozlišování mezi závažnějšími trestnými činy a méně závažnými přestupky, přičemž tresty zahrnují odnětí svobody, peněžitě tresty nebo podmíněné tresty. V obou zemích existují i alternativní sankce zaměřené na resocializaci pachatelů a prevenci recidivy, například náhradní tresty či rehabilitační opatření.

Nicméně, i přestože mají slovenské a české trestní právo podobné základy, existují i určité rozdíly. Jeden z hlavních rozdílů je v úpravě amnestie a milosti. Na Slovensku existuje zákon o amnestii a milosti (zákon č. 58/1969 Z. z.), který upravuje udělení amnestie nebo milosti prezidentem republiky. V České republice je amnestie regulována Ústavou a dalšími předpisy, ale konkrétní podmínky a praxe udělování amnestie se mohou lišit.

Další rozdíl spočívá v právních úpravách výkonu trestu odnětí svobody. Na Slovensku je tento institut podrobně upraven zákonem o výkonu trestu odnětí svobody (zákon č. 475/2005 Z. z.), který reguluje podmínky výkonu trestu, vězeňskou službu a práva vězňů. V ČR je obdobná problematika upravena zákonem o výkonu trestu odnětí svobody, ale podmínky a struktura vězeňské služby mohou být odlišné.

Obě právní úpravy se také shodují v přístupu k trestným činům proti životu, které jsou považovány za jedny z nejzávažnějších. Tresty za tyto činy, ať už jde o úmyslné nebo nedbalostní usmrcení, jsou přísné a mohou zahrnovat doživotní vězení. V obou právních systémech je kladen důraz nejen na potrestání pachatelů, ale i na ochranu práv obětí a spravedlivý průběh trestního řízení.

I když jsou tedy základní principy trestního práva na Slovensku a v České republice velmi podobné, každá země má své specifické právní úpravy, které odrážejí historický a právní vývoj daného státu.

6 Závěr

Trestné činy proti životu zahrnují jednání, která vedou ke smrti člověka. Rozlišení mezi těmito činy vychází ze subjektivní stránky a záleží tedy na psychickém vztahu pachatele k jeho činu (zavinění) a na psychickém stavu pachatele (silné rozrušení), což určuje, zda se jedná o vraždu nebo zabití. Silné rozrušení může být způsobeno strachem, úzkostí, zmateností nebo jiným ospravedlnitelným duševním stavem, stejně jako následkem předchozího neakceptovatelného jednání pachatele. Bakalářská práce se ve svém obsahu zabývala analýzou skutkové podstaty trestných činů, a to konkrétně vraždy a zabití, a tím přinesla do problematiky vraždy. Cílem bakalářské práce bylo provést komparaci trestněprávní úpravy České republiky a Slovenska. Obecná charakteristika těchto trestných činů poskytla základní rámec pro porozumění jejich podstaty a důsledků. Analyzována byla skutková podstata trestného činu vraždy a zabití. Následovala kapitola, která byla zaměřena na vraždu z hlediska kriminalistiky. Nejdříve byly zdůrazněny různé způsoby páchaní vraždy, a to včetně klasifikace vražd dle přípravy ke spáchání, ozbrojení pachatele, způsobu usmrcení a utajení činu. Bylo zmíněno, že důležitou součástí vyšetřování je ohledání místa činu, které poskytuje klíčové stopy a informace. Identifikovány byly typické stopy spojené s vraždou, které pomáhají v rekonstrukci události a identifikaci pachatele. Zároveň byly zkoumány typické vyšetřovací situace, které se v průběhu vyšetřování objevují. Pachatel i oběť vraždy byli důkladně analyzováni s ohledem na jejich chování a motivaci. V závěru práce byla provedena komparace trestněprávní úpravy trestných činů proti životu v České republice a na Slovensku, a to za účelem porovnání legislativního přístupu k těmto závažným trestným činům.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. ANTL, Miroslav. *Trestní právo hmotné*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2021.
2. FENYK, Jaroslav; CÍSAŘOVÁ, Dagmar a GŘIVNA, Tomáš. *Trestní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2024. ISBN 978-80-7676-898-7.
3. Zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. 2005.
4. BEDNÁŘ, Jiří. *Základy trestního práva*. Pedagogická fakulta UJEP, 2019.
5. BOUKALOVÁ, Hedvika a GILLERNOVÁ, Ilona. *Kapitoly z forenzní psychologie*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2020. ISBN 978-80-246-4461-5.
6. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3.
7. NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní zákoník 2010*. Praha: EUROUNION Praha, s.r.o., 2010. 840 s. ISBN 978-80-7317-084-4.
8. CHMELÍK, Jan a KERBIC, Jaroslav. *Praktikum trestního práva hmotného s aplikačními příklady k řešení. Praktikum*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2024. ISBN 978-80-7380-938-6.
9. CHMELÍK, Jan. *Ohledání místa činu*. Druhé přepracované vydání. Praha: Policie České republiky – úřad vyšetřování pro Českou republiku, 1999.fry
10. CHMELÍK, Jan; NOVOTNÝ, František a STOČESOVÁ, Simona. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-583-8.
11. Ústava ČR: *Listina základních práv a svobod* ; Parlament, volby, Ústavní soud, Ombudsman, ministerstva ; Antidiskriminační zákon, Zákon o Sbírce zákonů ; Volba prezidenta : aktuální texty všech zákonů k 1.3.2018 : redakční uzávěrka 1.3.2018. ÚZ : úplné znění ;. Ostrava : Sagit, 2018. ISBN 978-80-7488-289-0.

12. JELÍNEK, Jiří. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-499-2.
13. JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. Praha: Leges, 2016. ISBN 9788075021205.
14. JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0.
15. JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2009.
16. KONRÁD, Zdeněk. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1999. ISBN 80-7251-023-1.
17. KONRÁD, Zdeněk; PORADA, Viktor; STRAUS, Jiří a SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika: teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-869-3.
18. KONRÁD, Zdeněk; PORADA, Viktor; STRAUS, Jiří a SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika: teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-869-3.
19. KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. V Praze: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7179-082-2.
20. MATOUŠKOVÁ, Ingrid. *Aplikovaná forenzní psychologie*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4580-0.
21. MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk a SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. V Praze: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-878-9.
22. NOVOTNÝ, Oto a ZAPLETAL, Josef. *Kriminologie*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7353-376-8.
23. STACH, Jan. *Metodika vyšetřování vražd*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2005. ISBN 80-7251-194-7.
24. STACH, Jan. *Metodika vyšetřování vražd*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2005. ISBN 80-7251-194-7.

25. FRYŠTÁK, Marek a GALÁT, Michal. *Trestní právo hmotné*. Vyd. 2., zcela přeprac. a dopl. Právo. Ostrava: Key, 2009. ISBN 978-80-7418-040-8.
26. STRAUS, Jiří. *Kriminalistická metodika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-124-3.
27. ŠÁMAL, Pavel; NOVOTNÝ, Oto; GRIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří; VANDUCHOVÁ, Marie et al. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7.
28. ŠTEFAN, Jiří a HLADÍK, Jiří. *Soudní lékařství a jeho moderní trendy*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3594-8.
29. ŠTEFUNKOVÁ, Michaela. *Oběti kriminality: poznatky z viktimizační studie*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. ISBN 978-80-7338174-5.
30. VÁLKOVÁ, Helena; KUČTA, Josef a HULMÁKOVÁ, Jana. *Základy kriminologie a trestní politiky*. V Praze: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400732-3.
31. VÁLKOVÁ, Helena; KUČTA, Josef a HULMÁKOVÁ, Jana. *Základy kriminologie a trestní politiky*. V Praze: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400732-3.
32. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním: Trestní řád. In: *Sbírka zákonů ČR*. 1961.
33. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů ČR*. 2009.
34. Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. In: *Sbírka zákonů ČR*. 2013.
35. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů ČR*. 2012.
36. *Slovenský trestní zákon*. Prameny. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006. ISBN 80-7338-055-2.
37. *Slovenský trestní řád*. Prameny. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006. ISBN 80-7338-056-0.
38. MAŠĽANYOVÁ, Darina a SZABOVÁ, Eva. *Trestné právo hmotné: všeobecná a osobitná časť*. 4. aktualizované a doplnené vydanie. Slovenské učebnice. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-862-4.

39. Trestní předpisy: trestní zákoník - trestní řád - ochrana svědka - výkon trestu odnětí svobody - zabezpečovací detence - výkon vazby - Probační a mediační služba - Rejstřík trestů - soudnictví ve věcech mládeže - zajištění majetku - oběti trestných činů - amnestie - zákon o trestní odpovědnosti právnických osob : změny TŘ, TZ a dalších zákonů : redakční uzávěrka 15.4.2024. Úplné znění. Ostrava: Sagit, [2024]. ISBN 978-80-7488-634-8.

Elektronické zdroje

1. AION CS, S.R.O. *Zákony pro lidi*. [Online]. DOMBEK, Tomáš. AION CS, S.R.O. Zákony pro lidi. 2010, 2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-285>. [cit. 2024-02.-10].
1. INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI. *Slovenský trestní zákon*. Online. <https://www.quantcom.cz/>. 2006. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/329.pdf>. [cit. 2024-05-31].
2. LUXOVÁ, Lucie. *Silné rozrušení u trestného činu zabití*. Online. Epravo.cz. 2015. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/silne-rozruseni-u-trestnehocinu-zabiti-99196.html>. [cit. 2024-05-25].
3. MAREŠOVÁ, Alena a MARTINKVOÁ, Milada. *O významu poznávání obětí trestné činnosti*. Online. MV ČR. 2020. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/maresova-obeti-pdf.aspx>. [cit. 2024-05-28].
4. MARTÍNEK, Petr a ZÍDKA, Aleš. *Metodika vyšetřování vražd*. Online. Bezpečnostní sbory. 2011. Dostupné z: https://bezpecnostni-sbory.wbs.cz/clanky/6-2011/metodika_vysetrovani_vrazd-prezentace.pdf. [cit. 2024-05-28].
5. MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Zbraně podléhající zákonu o zbraních a podmínky jejich nabytí a držení*. Online. Ministerstvo vnitra ČR. 2023. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/zbrane-podlehajici-zakonu-o-zbranicha-podminky-jejich-nabyvani-a-drzeni.aspx>. [cit. 2024-05-25].
6. PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY. *Listina základních práv a svobod - Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. a ústavního zákona*

- č. 295/2021 Sb. Online. Parlament České republiky. 1993. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>. [cit. 2024-05-25].
7. POLICIE ČR. *Zkoumání DNA*. Online. Policie ČR. 2020. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/zkoumani-dna.aspx>. [cit. 2024-05-20].
8. PČR. *Vývoj registrované kriminality*. Online. PČR. Vývoj registrované kriminality. 2025. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/vyvoj-registrovanekriminality-v-roce-2024.aspx>. [cit. 2025-03-04].
9. AION SK, S.R.O. *Zákony pre ľudí*. Online. 2005. Dostupné z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-301>. [cit. 2025-03-04].

Legislativní dokumenty

1. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním: Trestní řád. In: *Sbírka zákonů ČR*. 1961.
2. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů ČR*. 2009.
3. Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. In: *Sbírka zákonů ČR*. 2013.
4. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů ČR*. 2012.

Seznam tabulek a grafů

1. Graf č. 1 – Počty vražd v České republice za posledních deset let
2. Tabulka 1 – porovnání některých bodů obecné části TZ
3. Tabulka 2 – porovnání některých bodů zvláštní části TZ
4. Tabulka 3 – porovnání počtů vražd se Slovenskem